

**Stjørdal
kommune**

LANDBRUKSPLAN - 2021 – 2030

Vedtatt i Kommunestyret 09.09.2021

- et godt valg for framtida

Innhold

Hvorfor landbruksplan og hva skal den brukes til?	1
Landbrukspolitiske føringer	1
Landbrukets bidrag til verdiskaping og produksjon av samfunnsgoder	2
<i>Kommunal landbruksforvaltning.....</i>	<i>3</i>
<i>Samarbeid med landbrukets organisasjoner .....</i>	<i>3</i>
Lokale bondelag, bonde- og småbrukarlag og Samråd Landbruk	3
Skogeierlag og Samarbeidsrådet for skogbruk i Stjørdal.....	3
Dialogforum Landbruk	4
Status for landbruket i Stjørdal.....	4
<i>Jordbruk.....</i>	<i>4</i>
Landbrukseiendommer og jordbruksforetak.....	4
Husdyrproduksjon.....	5
Planteproduksjon.....	8
Økologisk landbruk	9
Oppfylging av driveplikten	9
Nydyrking	9
Beiting i utmarka.....	10
Rein som trekker ned på innmark om våren	11
Sonegrenser for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal	12
Dyrevelferd.....	12
<i>Skogbruk.....</i>	<i>12</i>
Skogressurser og tilvekst.....	13
Skogsbilveger og infrastruktur	14
Nidaros Skogforum	15
Utfordringer i skogbruket.....	15
<i>Bygdenæringer.....</i>	<i>16</i>
Lokalmat og opplevelser	16
Jakt og fiske	17
Inn på Tunet	17
Stjørdal kommunes avtale med innovasjonsselskapet Proneo	17
Tilskudd til landbruksrelaterte prosjekter fra Innovasjon Norge og andre	17
<i>Rekruttering til landbruket .....</i>	<i>18</i>
<i>Miljø.....</i>	<i>18</i>
Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.....	19
Regionale miljøtilskudd	19
Drenering	20
<i>Klima .....</i>	<i>20</i>
<i>Jordvern.....</i>	<i>21</i>
<i>Landbruksmessa Agrisjå.....</i>	<i>22</i>
<i>Kvithamar Forskningsstasjon.....</i>	<i>22</i>
<i>Hovedutfordringer for landbruket i Stjørdal .....</i>	<i>24</i>
Handlingsplan.....	24

Hvorfor landbruksplan og hva skal den brukes til?

Stjørdal er en av landets største landbrukskommuner, med stor tømmeravvirkning, matproduksjon og sysselsetting innenfor landbrukssektoren. Landbruket er ei politisk styrt næring, og føringene blir i stor grad gitt gjennom statlige regelverk og strategier. Kommunen har ansvar for lokal gjennomføring av nasjonal landbrukspolitikk, og avgjør saker etter jord-, skog-, konsesjons- og forurensningslov, og forvalter tilskudd- og erstatningsordninger innen jord- og skogbruk. I tillegg legges det ned en innsats i kommunen for å bidra til utvikling av både skogbruk, tradisjonelt jordbruk og av nye næringer i landbruket.

Vedtak om oppstart av ny landbruksplan ble gjort i Utvalg Plan og Miljø 26.02.2020. Landbruksplanen vedtas av kommunestyret. I arbeidet med planen er det tatt utgangspunkt i evaluering av forrige landbruksplan. *Samråd Landbruk* og *Samarbeidsrådet for Skogbruk* er brukt som ressursgrupper i arbeidet med ny plan. I prosessen er også *Dialogforum Landbruk* involvert. Se mer om Samråd Landbruk, Dialogforum Landbruk og Samarbeidsrådet for Skogbruk på side 3 og 4. Planen er den 3. i sitt slag. Kommunens 1. landbruksplan gjaldt for årene 2005-2008, og den neste for årene 2014-2020. Denne planen vil gjelde for 2021-2030.

Landbruksplan for Stjørdal 2021-2030 består av en statusbeskrivelse og en handlingsplan – med målsettinger og konkrete tiltak. I planen framgår det hvilke prioriteringer som vil bli gjort på landbruksområdet innenfor kommunens økonomiske og juridiske handlingsrom. Rapportering på gjennomføring av tiltak og årlig rullering av tiltaksdelen av planen vil bli tema i møter i Samarbeidsrådet for Skogbruk og i Samråd Landbruk. Det vil også bli gitt rapport om framdrift og rullering til Dialogforum Landbruk.

Landbrukspolitiske føringer

I begrepet «Landbruk» inngår jordbruk, husdyrhold, hagebruk, skogbruk og bygdenæringer. De overordna retningslinjene for landbrukspolitikken fastsettes gjennom behandling av meldinger i Stortinget. Sittende regjering har lagt fram tre meldinger som er vedtatt i Stortinget:

- *Meld. St. 11 (2016 – 2017) «Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon»*
- *Meld. St. 6 (2016 – 2017) «Verdier i vekst – Konkurransedyktig skog- og trenæring»*
- *Meld. St. 31 (2014 – 2015) «Garden som ressurs – marknaden som mål»*

Det er per i dag fire overordnede målsettinger for landbruket i Norge:

- Matsikkerhet
- Landbruk over hele landet
- Økt verdiskaping
- Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser

I de årlige jordbruksforhandlingene fastsettes inntektsmulighetene i jordbruket ved at innretningen på tilskudd, målpriser, importvern og skatteordninger utformes.

I tillegg er følgende vedtatte strategier viktige for utvikling av landbruket:

- *Ny jordvernstrategi – vedtatt juni 2021*
- *Regjeringens bioøkonomistrategi – Kjente ressurser - uante muligheter – vedtatt i 2016*
- *Opplevingar for ein kvar smak – Strategi for reiseliv basert på landbruket og reindrifta sine ressurser – vedtatt i 2017*

I 2019 ble det enighet om en intensjonsavtale mellom Regjeringa og jordbruksorganisasjonene, for å legge til rette for utslippskutt fra jordbruket, som en del av Norges forpliktelse etter Parisavtalen. Intensjonsavtalen er fulgt opp med *Landbrukets klimaplan*, som hele landbruksnæringa sto bak, og med stortingsmelding *Meld. St. 13 (2020–2021) - Klimaplan for 2021–2030* som ble lagt fram i

januar 2021 og er til behandling. Virkemidler vil komme på plass blant annet i årlige jordbruksoppgjør.

For økologisk produksjon og forbruk gjelder «*Nasjonal strategi for økologisk jordbruk 2018-2030*». I motsetning til i tidligere strategier, er det i denne ikke satt konkrete mål for hvor stor økologisk som skal oppnås. Målsettinga er nå at utvikling av økologisk produksjon skal skje med utgangspunkt i etterspørsel etter økologiske varer.

På regionalt nivå har både Statsforvalteren, Fylkeskommunen og Innovasjon Norge sentrale roller for gjennomføring av landbruks- og matpolitikken. I den forbindelse utarbeides handlingsplaner for regionale satsinger og for fylkesvise prioriteringer av regionale tilskuddsmidler som Landbruks- og Matdepartementet stiller til disposisjon. Her kan nevnes «*Regionalt bygdeutviklingsprogram for Trøndelag 2018 – 2022*», som består av «*Regionalt næringsprogram*», «*Regionale miljøprogram*» og «*Regionalt skog- og klimaprogram*». I tillegg har Statsforvalteren utarbeida «*Handlingsplan for utvikling av økologisk landbruk i Trøndelag 2020 – 2025*», som skal bidra til økt etterspørsel og produksjon av økologiske produkter i Trøndelag.

På lokalt nivå gir kommuneplanens samfunnsdel grunnlag for sektorplaner og virksomheter i kommunen. Den gir retningslinjer for hvordan kommunens egne mål og strategier skal gjennomføres i kommunal virksomhet og gjennom medvirkning fra andre offentlige organer og private aktører. I kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032 er en av hovedmålsetningene for Stjørdal kommune formulert slik: «*Ta hele kommunen i bruk, gjennom målrettet arbeid og tiltak som bidrar til vekst og tilflytting i alle våre lokalsamfunn*». Satsing på landbruk og landbruksrelatert næring gir grunnlag for vekst og utvikling i hele kommunen og er vesentlig for at målsetningen skal kunne oppnås. Det er også nedfelt et mål om at kommunen skal være en foregangskommune innen klima- og miljøtiltak.

Kommunens Klima- og miljøplan gir føringer for kommunen klima- og miljøarbeid. Planen gir føringer for sektorplaner som landbruksplanen.

Hensynet til jordvernet bygger på FNs bærekraftsmål om å «utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk». Grunnloven § 112 er bakteppet for nasjonal politikk for naturmiljøet. I nasjonal jordvernstrategi vedtatt av Stortinget i 2015, er det lagt føringer for hvordan omdisponeringa av dyrka jord skal reduseres. Trøndelag fylkeskommune arbeider med en regional plan for arealbruk som skal vedtas i april 2021.

Dokumentene som er nevnt i dette avsnittet er førende for landbruksplanarbeidet i Stjørdal kommune.

Landbrukets bidrag til verdiskaping og produksjon av samfunns-goder

Stjørdal er en av Norges største landbrukskommuner. I 2019 lå kommunen på 10. plass i landet målt i antall jordbruksforetak. 305 foretak fikk da innvilga produksjonstilskudd til jordbruket (som er den vanlige definisjonen av jordbruksforetak). Det er viktig at kommunens jordbruksareal, produktive skogareal og utmarksbeite tas vare på for videre produksjon og verdiskaping.

I 2015 utarbeida NIBIO rapporten «*Kunnskapsgrunnlaget for trøndersk landbruk*», hvor verdiskapinga (bruttoproduktet) i landbruket omtales. Med bruttoprodukt menes verdien av produserte varer og tjenester, fratrukket vareinnsats. Landbrukstilskuddene er medregna i bruttoproduktet, men avskrivninger er ikke tatt med.

Tabell 1 viser bruttoproduktet for jordbruk, planteproduksjon og tilleggsnæringer, samt sysselsetting i jordbruk og tilleggsnæring målt i årsverk (a 1.845 timer) i Stjørdal i 2015. I tillegg viser tabellen andel av totalsysselsettinga i kommunen som er sysselsatt i landbruket (sum for primærledd, relatert industri og ringvirkninger). Kolonnen til høyre viser hvor Stjørdal plasserte seg blant de andre kommunene i Trøndelag. Tallene er fra 2015, da Trøndelag besto av til sammen 48 kommuner. Vi

ser at vi for alle parameter lå relativt høyt sammenligna med andre kommuner, og at vi for tilleggsnæring lå helt i tet i fylket. Sysselsettingsandelen i landbruket er imidlertid relativt lav sammenligna med andre kommuner. Det er naturlig når vi har mange arbeidsplasser tilknyttet andre næringer, og siden vi ikke har særlig grad av videreforedling av landbruksprodukter i kommunen.

Tabell 1. Nøkkeltall for verdiskaping og sysselsetting i Stjørdal kommune 2015

Stjørdal kommune 2015		
Nøkkeltall - tema	Ant.	Rangering *
Jordbruk, bruttoprodukt, mill. kr	126	(6)
Planteproduksjon, bruttoprodukt, mill. kr	43	(4)
Jordbruk, sysselsetting, ant. årsverk	290	(4)
Tilleggsnæring/Bygdenæring (se definisjon s 18), bruttoprodukt, mill. kr	24	(2)
Tilleggsnæring, sysselsetting, ant. årsverk	27	(1)
Andel sysselsatte i landbruket av totalt sysselsatte	6 %	(43)

Kilde: «Kunnskapsgrunnlaget for trøndersk landbruk», NIBIO Rapport 154 – 2017.

* Stjørdal kommune rangering blant kommunene i Sør- og Nord-Trøndelag i 2015

Til sammen ble det utbetalt i underkant av 69 mill. kr. i produksjons- og avløsertilskudd til landbruksforetak i kommunen i 2019. I tillegg ble det utbetalt 3,2 mill. kr som regionalt miljøtilskudd.

I 2019 var hogstvolumet i Stjørdal 34.000 m³. I et «normalår» avvirket det ca. 50.000 m³. Verdien av tømmeret i 2019 var 13,8 mill. kr. En vanlig måte å anslå verdien av tømmer i alle ledd fram til sluttprodukt på, er å gange med 12. Det vil si at skogen i Stjørdal i 2019 skapte en totalverdi på nærmere 167 mill. kr.

I tillegg til å generere inntekter, setter også jord- og skogbruket sitt preg på landskapet. Omlag av 10 % av kommunens totalareal er jordbruksareal og ca. 48 % er produktiv skog. Husdyrproduksjon med beitedyr er med på å holde kulturlandskapet åpent og det legges hvert år ned ressurser for å rydde og ta i bruk nye utmarksarealer til beite. Det er ikke mulig å sette en kroneverdi på landbrukets positive bidrag til et attraktivt kulturlandskap og bevaring av det biologiske mangfoldet. Dette kommer storsamfunnet til gode i tillegg til det som skapes av inntekter på det enkelte bruk.

Kommunal landbruksforvaltning

I 2020 er til sammen fire årsverk i Stjørdal kommune knyttet til oppgaver innen jord- og skogbruk. Oppgavene er fordelt på fem ansatte.

Samarbeid med landbrukets organisasjoner

Lokale bondelag, bonde- og småbrukarlag og Samråd Landbruk

I Stjørdal er det fire lokallag under Norges Bondelag; *Skatval Bondelag*, *Stjørdal og Skjelstadmark Bondelag*, *Lånke Bondelag* og *Hegra Bondelag*. I tillegg har Norsk Bonde og Småbrukarlag lokallaget *Stjørdal og Meråker Bonde- og Småbrukarlag*. Kommunens landbruksforvaltning har formell kontakt med disse gjennom Samråd Landbruk. Samråd Landbruk har møter 2-3 ganger i året. I møtene tas det opp aktuelle tema og det blir også gitt rapportering fra kommunen på arbeidet med oppfølging av Landbruksplan og innspill på utarbeidelse av ny plan.

Skogeierlag og Samarbeidsrådet for skogbruk i Stjørdal

Allskog er et samvirkeforetak som eies av skogeiere. Foretaket omsetter tømmer og tilbyr tjenester som hogst, planting og ungskogpleie. I Stjørdal er det to lokallag av Allskog; *Hegra skogeierlag* og *Stjørdal skogeierlag*.

Samarbeidsrådet for skogbruk består av skogansvarlig i kommunen, leder i skogeierlagene, skogbruksleder i Allskog og driftssjef i Meraker Brug. Samarbeidsrådet er et rådgivende organ som drøfter saker som er aktuelle for skogbruket i kommunen. Eksempel på saker er utarbeidelse av retningslinjer og satser for prioritering av lokale tilskuddssatser for skogmidlene, de såkalte NMSK-midlene (Nærings- og Miljøtiltak i Skogbruket). Andre saker som er aktuelle kan være å komme frem til høringsuttalelser ved regelendringer, bestemme tema og innhold til skogdager med mer.

Hvert år arrangeres det 2-3 felles skogdager for skogeierlagene. Skogdagene er en viktig arena der skogeiere kan treffes for å opprettholde et godt lokalt skogmiljø. Skogdagene er en blanding med faglig påfyll, informasjon om tilskuddsordninger og tømmerpriser, og ikke minst et sosialt samlingspunkt med bål og svartkjelkaffe.

Dialogforum Landbruk

Da forrige landbruksplan ble behandla i kommunestyret i 2014, ble det vedtatt at det skulle nedsettes et «dialogforum», for å sikre gjennomføring av planen. Dialogforum Landbruk består av representanter fra landbruksnæringa (skogeierlag, bondelag og bonde- og småbrukarlag), fra politisk nivå i kommunen og ansatte ved den kommunale landbruksforvaltninga. Forumet har siden oppstarten i 2015 hatt to årlige møter. På møtene rapporteres det på framdrift i arbeidet med landbruksplanen og det har vært satt fokus på utvalgte tema. Forumet fungerer som kontaktarena mellom kommunen og landbruksnæringa.

Status for landbruket i Stjørdal

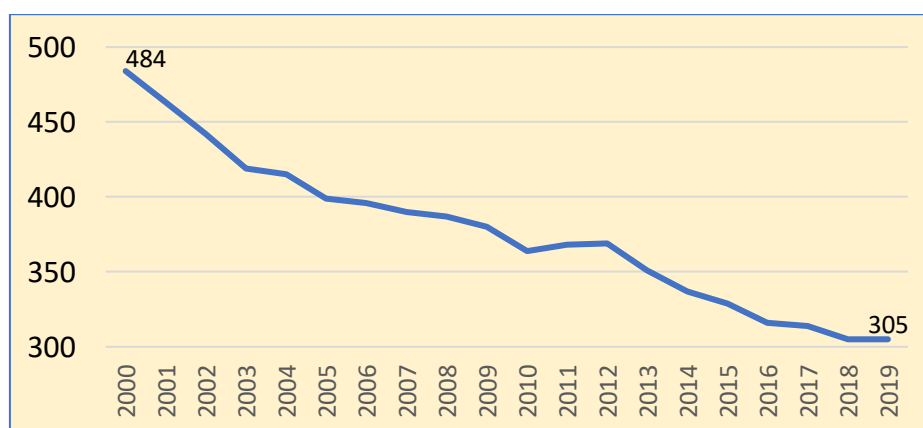
Jordbruk

Landbrukseiendommer og jordbruksforetak

Landbruket er og har tradisjonelt vært ei viktig næring i Stjørdal kommune. Samtidig er det også mange muligheter for å få annet lønnsarbeid i kommunen og i regionen. Det gode arbeidsmarkedet gjør at mange som eier og bor på en landbrukseiendom jobber heltid eller deltid utenom gården.

I 2020 var det i underkant av 1.000 landbrukseiendommer i Stjørdal. 305 foretak som fikk i 2019 innvilga produksjonstilskudd i jordbruket. Det betyr at 2/3 av landbrukseiendommene ikke lenger drives som selvstendige landbruksforetak.

Figur 1 viser utviklinga av antall gårdsbruk i drift i Stjørdal siden år 2000. Reduksjonen i antall aktive driftsenheter var på 37 % i perioden. Interessen for å leie jordbruksareal er stor, og stort sett alt jordbruksareal i kommunen er i bruk.

Figur 1. Antall søkere av produksjonstilskudd i Stjørdal i perioden 2000 – 2019

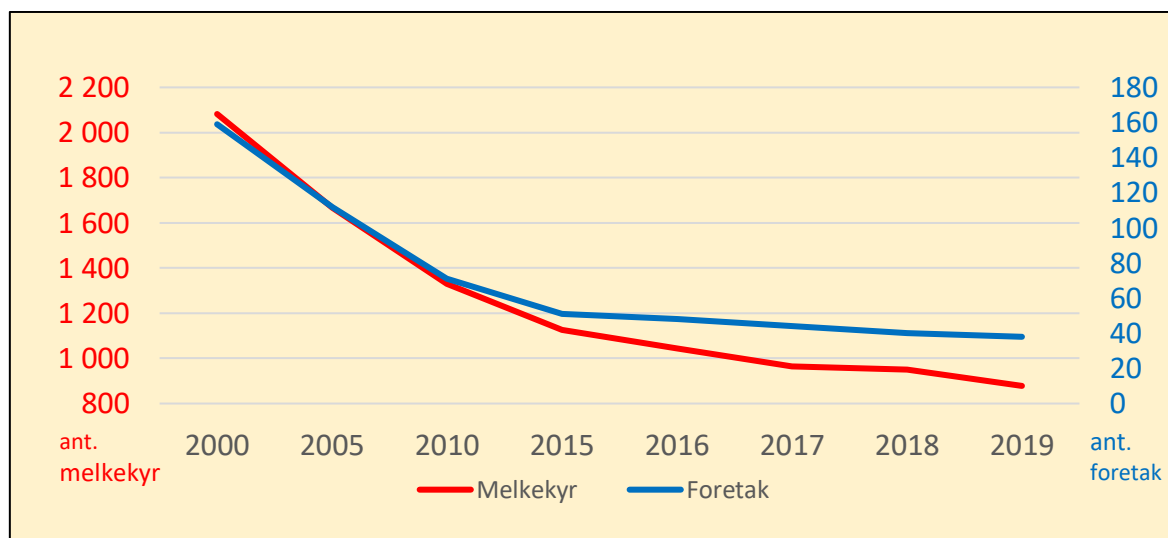
Kilde: Landbruksdirektoratet, statistikk over søknader om produksjonstilskudd og saksbehandlingssystemene Wespa og Estil-PT

Husdyrproduksjon

160 av de 305 som søkte produksjonstilskudd i 2019 hadde husdyr. 127 av disse hadde beitedyr (sau, geit eller storfe).

Melkeproduksjon

Siden år 2000 er melkeproduksjonen i Stjørdal redusert, målt både i antall melkekyr og i antall melkeprodusenter (se figur 2). Den største nedgangen hadde vi fram til 2015. De fem siste årene har kurven flata ut. I 2019 var det 38 bruk med melk i kommunen. På tre av disse ble produksjonen avslutta ved nyttår 2019/20, slik at det vinteren 2020/21 kun var 35 melkeproduksjonsbruk igjen. I deler av kommunen begynner det å bli langt mellom melkebrukene, noe som går ut over det faglige fellesskapet.

Figur 2. Antall melkekyr og foretak med melk i Stjørdal 2000 – 2019

Kilde: Landbruksdirektoratet

Reduksjonen i melkeproduksjonen har de siste årene vært stimulert gjennom statlige oppkjøp av melkekvote, med bakgrunn i mindre melkekonsum, større import av ost og bortfall av eksportstøtten til Jarlsbergost fra 2021. Melkeproduksjonen har gått ned både på landsbasis og i resten av Trøndelag, men nedgangen i Stjørdal har vært større. Disponibel kvote for levering av melk til TINE er et annet mål for melkeproduksjonen. I 2019 var disponibel kvote for kumelk i Stjørdal 6,2 mill. liter; en reduksjon på 23 % fra 2013. For hele Trøndelag var reduksjonen i samme periode 2 %.

Ofta avsluttes melkeproduksjonen i forbindelse med generasjonsskifte på gården. Grunnen til at det har vært større reduksjon i melkeproduksjonen i Stjørdal enn i andre deler av landet, kan skyldes at vi har relativt små driftsenheter med små kvoter. I Stjørdal var gjennomsnittskvota for melk i 2020 omlag 170 tonn. For landet som helhet var gjennomsnittlig kvote i underkant av 230 tonn. Tall fra produksjonstilskuddet viser at 80 % av melkebrukene i kommunen i 2019 (30 av 38) er definert som små eller mellomstore bruk (besetningsstørrelse under 30 melkekyr). For Trøndelag under ett er tilsvarende prosenttall 58. Det har vært gode muligheter for å få arbeid utenom bruket i Stjørdal. Små driftsenheter og kvoter, samt alternative inntektsmuligheter kan virke inn når avgjørelsen om melkeproduksjon skal videreføres i forbindelse med generasjonsskifte.

23 av de 35 melkebesetningene i Stjørdal har produksjon i bås fjøs. Dette tilsvarer 66 %. Løsdriftskravet for storfe, som vil bli innført i 2034, vil medføre behov for store investering hos flere av melkebrukene i kommunen. Dette vil antagelig påvirke avgjørelsen om fortsatt melkeproduksjon ved generasjonsskifte. Stort behov for ombygginger og nybygg anses som den største utfordringa i melkeproduksjonen i kommunen.

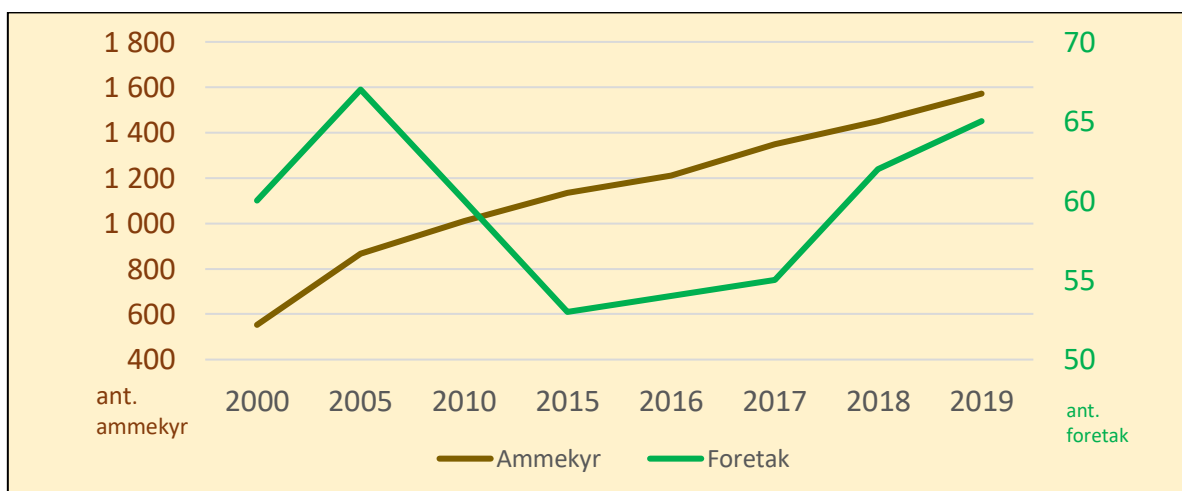
Ønske om økt rekruttering og positiv utvikling av melkeproduksjonen var et tema som ble tatt opp i forrige landbruksplan, og gjennomføring av et melkeprosjekt var ett av tiltakene i planen. «Melkeprosjektet i Stjørdal» ble igangsatt i 2015 og varte ut 2017. Kurven for avskalling av produksjon og produsenter flata riktignok ut etter 2015, men trenden er ikke snudd.

Ved oppstart av melkeprosjektet i 2015 ble melkeprodusentene i kommunen intervjuet. Det kom da fram at det var flere som ikke syntes de hadde mulighet til å ta seg fri fra fjøset i tilstrekkelig grad. Landbrukstjenester Midt-Trøndelag arrangerer avløserkurs annenhver vinter. Det kan tyde på at avløser situasjonen har bedra seg siden 2015.

Statsforvalteren i Trøndelag igangsatte i 2020 prosjektet «*Velg melk*». Målsettinga med prosjektet er å ivareta sysselsettinga og sikre utnyttelsen av ressursgrunnlaget på små og mellomstore melkebruk i fylket. Flere av melkeprodusentene i kommunen har benytta seg av tilbud om rådgiving og kompetanseheving gjennom prosjektet. Prosjektet vil avsluttes i mai 2022.

Ammeku

Når det gjelder spesialisert storfekjøttproduksjon med ammeku, har det vært en positiv trend i Stjørdal de siste årene. Figur 3 viser at antall ammekyr i kommunen har økt med 1.019 dyr (94 %) siden år 2000. Antall foretak med ammeku har hatt en sterk økning siden 2017 og var i 2019 oppe i 65 bruk. Det er nå mange godt etablerte produsenter og også flere unge brukere som har starta opp. Anslagsvis 50 av produsentene driver i gamle fjøs, som vil ha behov for oppgraderinger i løpet av noen år. Løsdriftskravet som trer i kraft i 2034 vil gjelde også for storfekjøttproduksjonen, og det vil forsterke behovet for investeringer.

Figur 3. Antall ammekyr og foretak med ammekyr i Stjørdal 2000 – 2019

Kilde: Landbruksdirektoratet

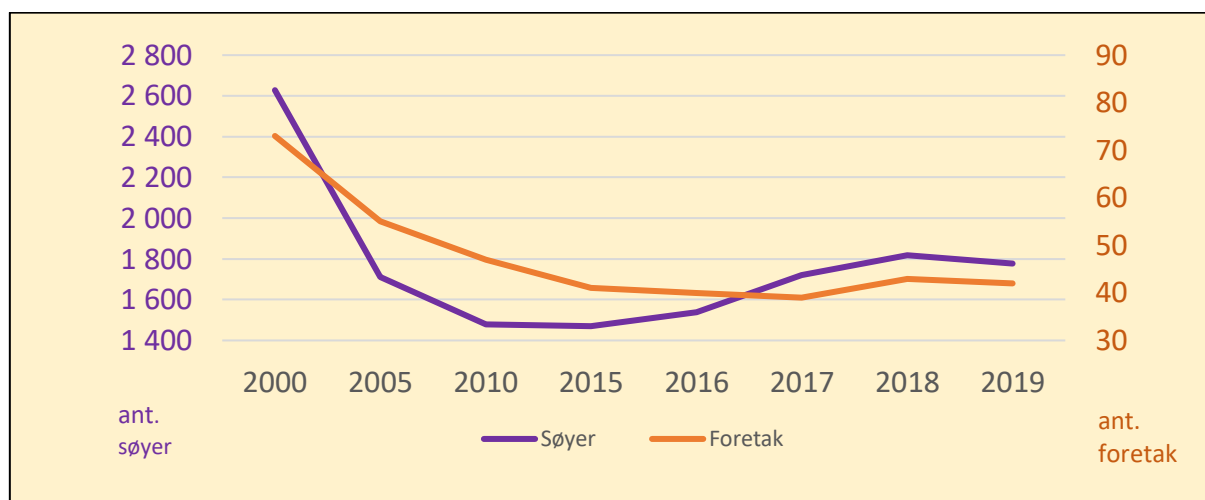
Innen ammekuproduksjon eksisterer det ikke lokale produsentlag, slik det gjør for andre husdyrslag. Etter påtrykk fra ammekuprodusenter i kommunen, ble «*Ammekuprosjektet i Stjørdal*» gjennomført av kommunen fra januar 2017 til juli 2020. Formålet var å øke storfekjøttproduksjonen, samt styrke det faglig-sosiale felleskapet i næringa. Både antall produsenter og antall ammekyr har økt i prosjektperioden slik Figur 3 viser. Endring i tilskuddssystemet for ammeku og innføring av kvalitetstillegg for slakt – i tillegg til at flere av de som la ned melkeproduksjonen starta opp rein storfekjøttproduksjon – antas å være hovedårsakene til økningen.

Sau

Den store reduksjonen i sauekjøttproduksjon i Stjørdal som vi så fra tusenårsskiftet flata ut i 2010, og fram mot 2019 hadde vi endog en økning. I 2019 var det 42 gårdsbruk med sau i kommunen, og det var 1.777 søyer registrert i søknad om produksjonstilskudd (figur 4). Det ble ikke søkt om tilskudd

fra Innovasjon Norge til bygging av sauefjøs i perioden 2014-2019. Lave slaktepriser for sau og lam de siste årene antas å være hovedårsaken til det.

Figur 4. Antall sau (søyer) og foretak med sau i Stjørdal 2000 - 2019

Kilde: Landbruksdirektoratet

Kraftfôrkrevende husdyrslag

Tabell 2 viser utviklinga av de kraftfôrkrevende husdyrproduksjonene i perioden 2013-2019. Produksjon av smågris har gått ned (målt i ant. avlspurker). Det samme har antall produsenter. Slaktegrisproduksjonen har holdt seg konstant, men det har vært en avskalling i antall produsenter. I 2019 var Stjørdals andel av gris som ble levert til slakteri 3 % av Trøndelags totale leveranse.

For fjørfe har det vært en økning i produksjonen av egg. I tillegg til at leveransen til pakkeri har hatt en stor økning, er det også en stor mengde egg som selges via lokale gårdsmatutvalg. Produksjonen av slaktekyllinger har hatt en stor nedgang siden 2013. Stjørdals andel av trøndersk slaktekylling var i 2019 på 2 %.

Tabell 2. Kraftfôrkrevende produksjoner i Stjørdal 2013 og 2019

Dyreslag	Ant. kg eller dyr			Ant. foretak		
	2013	2019	+/-	2013	2019	+/-
Avlspurker (ant. dyr)	330	201	-129	8	5	-3
Gris, slakteleveranse i kg, LIB	741 325	728 228	-13 097	33	26	-7
Egg levert til pakkeri, ant kg, LIB	619 706	898 896	279 190	5	7	+2
Slaktekyllinger, ant kg, LIB	839 375	493 333	-346 042	8	4	-4

Kilde: Landbruksdirektoratet, statistikk over søknader om produksjonstilskudd og Leveransedatabasen til Landbruksdirektoratet – LIB (gjelder for slaktegris, verpehøns og slaktekylling. - antall dyr levert til slakteri. Tall fra LIB er leveranser i 2019)

Pelsdyr

I juni 2019 vedtok Stortinget å avvikle pelsdyrnæringa i Norge innen 2025. I Stjørdal kommune fikk det konsekvenser for fire minkoppdrettere. Statsforvalteren forvalter kompensasjonsordningene som er vedtatt, mens Innovasjon Norge har midler til omstilling til annen næring. Samtlige oppdrettere hadde før sommeren 2020 avvikla pelsdyrholdet sitt.

Honningproduksjon

I 2019 ble det søkt om produksjonstilskudd på 155 bifolk i Stjørdal. Det er en økning på 119 bifolk fra 2013. Det er syv foretak som søker om tilskudd og trenden er økende. Det har vært mye fokus på pollinerende insekter, og deres miljøbidrag. Honningproduksjon er en viktig bidragsyter i pollinering, og for flere har det blitt et viktig tillegg til annen virksomhet på gården.

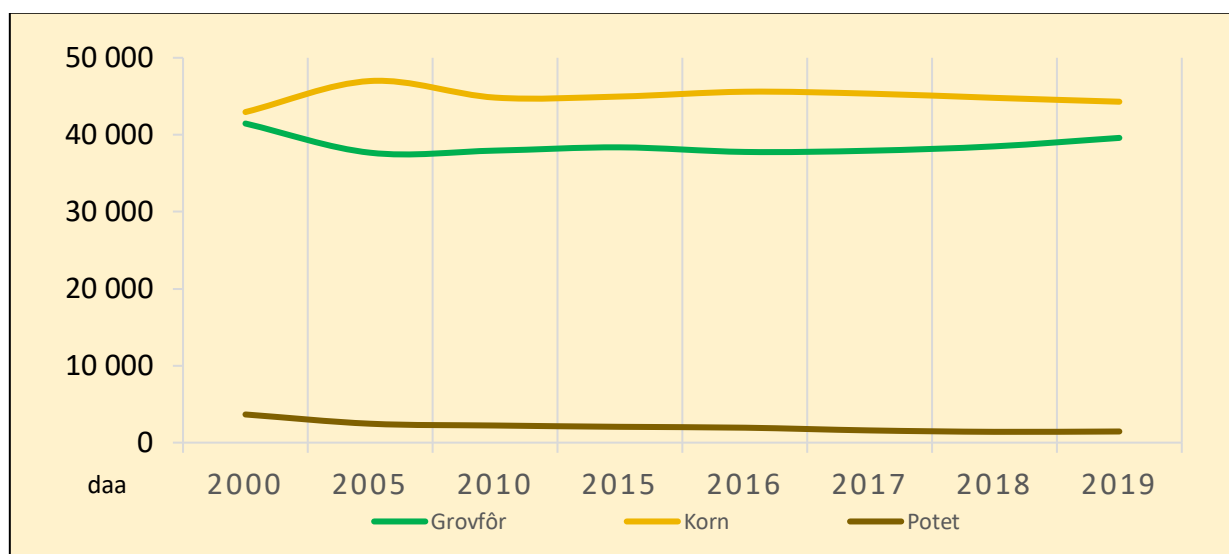
Bygging og ombygging av driftsbygninger

I forrige landbruksplan ble det fokusert på manglende investeringer i melkekufjøs. I perioden 2014-2019 fikk til sammen 15 prosjekt finansiering til nybygg eller ombygging av landbruksbygg. Åtte av prosjektene var ammekufjøs, fem var fjøs til melkeku og to var gjødsellager.

Planteproduksjon

Totalt var det i 2019 ifølge søknad om produksjonstilskudd 85.435 daa jordbruksareal i drift i Stjørdal. Det ble dyrka korn til modning på 44.331 daa, noe som tilsvarer 52 % av det totale jordbruksarealet. Omlag 80 % av kornarealet var bygg. Kornarealet har holdt seg ganske stabilt siden 2000. 123 av de til sammen 195 som produserte korn i 2019 var reine kornprodusenter, uten annen landbruksproduksjon i tillegg. Figur 5 viser fordelinga mellom grasareal (grovfôr), korn og potet i tidsrommet 2000-2019.

Det er kun en liten andel av dyrkamarka i Stjørdal som benyttes til hagebruksproduksjon (grønnsaker, potet, frukt og bær). Totalarealet for disse produksjonene var i 2019 1.515 daa. Det utgjør i underkant av 2 %. Potet som utgjør størstedelen av grøntproduksjonen i kommunen. I 2019 var det 20 bruk med potetareal ifølge søknad om produksjonstilskudd.

Figur 5. Jordbruksvekster i Stjørdal 2000 – 2019

Kilde: Landbruksdirektoratet, søknad om produksjonstilskudd

De siste par årene har vi registrert økt interesse for dyrking av hagebruksvekster. Sommeren 2020 hadde vi tre grønnsaksprodusenter og to produsenter av bær/frukt. Salgskanalerne som benyttes er direktesalg fra gården, Rekoringen og/eller via ett eller flere av de mange gårdsmatutvalgene i kommunen, som også er relativt nystarta.

I Jordbruksavtalen 2019 ble det bl.a. enighet om ei ny satsing innen grøntsektoren, for å møte etterspørselen med mest mulig norskproduserte varer. Satsinga innebar bl.a. ei øremerking av midler til grøntproduksjon i IBU-ordninga (Innovasjon Norge). Dette ble videreført i 2020.

Det er et dyrkingsmessig potensiale for større produksjon av hagebruksvekster i kommunen, og interessen er også til stede. Ei utfordring er imidlertid at det ikke er mulig for nye produsenter å få leveranseavtaler med grossist. Slike avtaler vil gjøre det økonomiske utfallet av en produksjon sikrere. Når f.eks. Gartnerhallen ønsker mer av en vare, blir etablerte grønnsaksprodusenter på Frosta tilbudt større leveranseavtale. For å øke produksjonen har de behov for mer areal – også for å få til godt vekstskifte. Interessen for å leie jord i Stjørdal til hagebruksvekster har derfor økt de siste årene.

Det produseres med andre ord en god del grønnsaker (særlig gulrot) i kommunen, men store deler av produksjonen er det ikke stjørdalingene som står for.

Statsforvalteren har et prosjekt under oppseiling, som kanskje kan medvirke til større produksjon av hagebruksvekster i Stjørdal. Prosjektet går ut på å stimulere til etablering av såkalte «Markedshager», det vil si allsidig hagebruksproduksjon på små areal, liten mekaniseringsgrad og med leveranseavtaler direkte til forbruker. Forbruker kan i denne sammenheng f.eks. være privathusholdninger (kassesalg) eller restaurant.

Ei utfordring som har kommet opp de siste årene med lange perioder uten nedbør i vekstsesongen, er behovet for vanning. Dette gjelder både for potet- og annen hagebruksproduksjon. I Stjørdal er det ikke etablert vannlag. I tillegg er renskapasiteten for det kommunale vannet for liten, noe som har medført vanningsforbud i perioder. Nytt kommunalt renseanlegg for vann vil tas i bruk høsten 2021. Det vil bedre kapasiteten.

Økologisk landbruk

Økologisk produksjon har ikke noe stort omfang i Stjørdal, og det har vært ei negativ utvikling de siste årene. Interessen for økologisk drift har i flere år vært og er lavere her enn flere i andre kommuner i Trøndelag. Det er uklart hva som er årsaken til det. I toppåret 2006 hadde vi rundt 5.000 daa med økologisk drift (med Debio-godkjenning). I 2019 var det totalt knapt 1.800 daa økologisk areal, noe som tilsvarer 2 % av jordbruksarealet. For fylket som helhet var det 6 % økologisk drevet areal i 2019. Størstedelen av det økologiske arealet i Stjørdal er grasareal. Det er to produsenter av økologisk melk og fem økologiske sauebesetninger.

Oppfylling av driveplikten

Ifølge jordlovas § 8 har eiere av eiendom med jordbruksareal plikt til å sørge for at jorda blir drevet. Utgangspunktet for driveplikten er at den skal sikre produksjon av mat, samtidig som at hensynet til arealets kulturtilstand og til kulturlandskapet blir ivarettatt. Driveplikten kan enten oppfylles ved egen drift eller ved bortleie. Kommunen skal godkjenne leiekontrakter etter regelverket som gjelder.

I Stjørdal kommune er det i all hovedsak stor rift om jordbruksarealet, men kommunen må kontinuerlig ha et fokus på driveplikta. Det er også arealer som er små og tungdrevne som kan være ei utfordring å holde i drift. Høsten 2018 ble det gjennomført et arbeid for å avdekke eiendommer som har jordbruksareal ute av drift, for å få arealene i drift igjen. Eiere av eiendommer med jordbruksareal ute av drift ble kontakta og det ble gitt informasjon om driveplikten. Flere av disse arealene har i ettertid blitt leid bort og er nå i drift. Dette forholdet må kontrolleres på nytt hvert år, etter at det er søkt produksjonstilskudd (arealtilskudd) om høsten.

Nydyrking

Arealer som er egna for nydyrking er en begrensa ressurs. Ifølge Arealbarometeret til NIBIO er det 46.217 dekar kartlagt som dyrkbar jord i Stjørdal kommune. Med dyrkbar jord menes arealer som kan dyrkes opp til å bli fulldyrka jord og som holder kravene til klima og jordkvalitet for plantedyrking. Hele 21.789 (47 %) av disse arealene er i dag registrert som myr. Etter at det ble innført forbud mot dyrking av myr i 2020, kan dette arealet i utgangspunktet ikke godkjennes for nydyrking.

Hvor godt egna den dyrkbare jorda er for matproduksjon, avhenger blant annet av klima. Landet er delt inn i klimasoner fra 1 - 6, hvor sone 1 er best egna for matproduksjon. Tabell 3 viser at i Stjørdal ligger 47 % av den jorda som ifølge Arealbarometeret kan dyrkes opp i sone 3, mens det er totalt fravær av arealer med nydyrkingspotensiale i sone 1. Det er usikkert hvordan fordelinga vil være dersom arealer registrert som myr trekkes ut av statistikken.

En stor del av den dyrkbare jorda ligger innenfor naturreservater, nær vannforekomster, i områder med kjente kvikkleireforekomster mv. Selv om arealene er betegna som dyrkbare, er det i mange tilfeller andre forhold som også gjør at det er utfordrende å få dem godkjent for nydyrking. Arealer som kan godkjennes nydyrka er med andre ord mindre enn det som går fram av tabellen under.

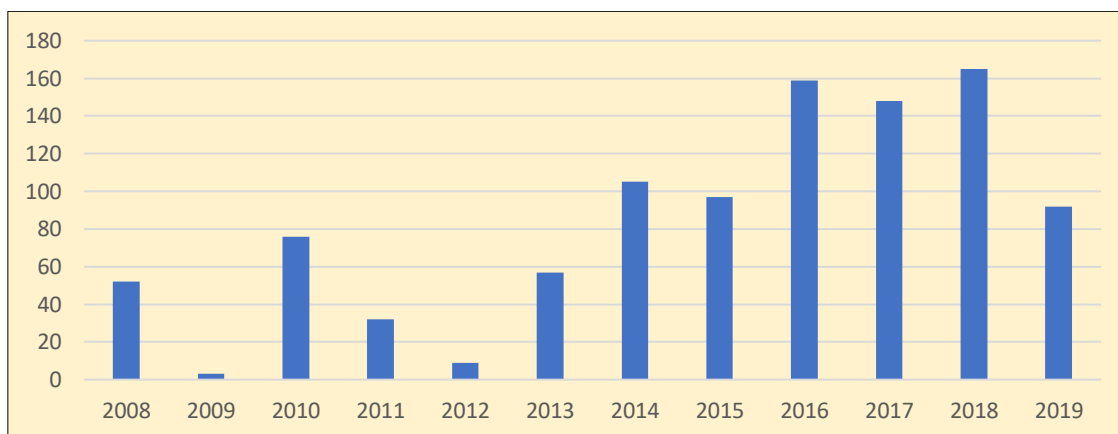
Tabell 3. Dyrkbar jord i Stjørdal fordelt på klimasoner

Sone	Daa	%
1. Godt egnet for matkorndyrking	0	0
2. Marginal for matkorndyrking	3 288	7
3. Godt egnet for førkorndyrking	21 513	47
4. Marginal for førkorndyrking	16 262	35
5. Godt egnet for grovfôrdyrking	5 154	11
6. Marginal for grovfôrdyrking	0	0
	46 217	100

Kilde: Nibio, Arealbarometer

I perioden 2005-2019 var det 1.106 daa som ble godkjent for nydyrking. Figur 6 viser at interessen for nydyrking har vært noe økende de siste årene.

Stjørdal kommune innførte kommunalt tilskudd til nydyrking i 2016, med en sats på inntil kr 2.500 per daa. Det har vært årlig vært avsatt midler til 100 daa.

Figur 6. Areal som er godkjent for nydyrking i Stjørdal 2008 – 2019, daa

Kilde: Stjørdal kommune

Beiting i utmarka

Et utviklingstrekk i Stjørdal de siste årene har vært at det beites mer i utmark, spesielt med storfe. Økningen vises både i søknad om beitetilskuddene i produksjonstilskuddet og i søknadstall fra de fem beitelagene i kommunen for tilskudd til drifta av beitelag (tabell 4). Flere dyr ble sluppet på utmarksbeite gjennom beitelagene i 2019 enn i 2013, og antall aktive medlemmer i beitelagene har økt. I 2020 ble nok et beitelag etablert; Floren Beitelag SA. Årsaken til den økte interessen for utmarksbeiting antas å være økning i produksjonstilskuddet etter 2016, både til beiting generelt og til utmarksbeiting spesielt.

Tabell 4. Utvikling av aktivitet i beitelagene i Stjørdal 2013 – 2019

Navn på beitelag	Ant. deltagere i laget		Ant. småfe i utmark		Ant. storfe i utmark	
	2013	2019	2013	2019	2013	2019
Leksdal Fellesbeitelag	15	13	961	810	107	138
Rådalen Fellesbeite	11	12	404	435	169	235
Risvola beitalag	2	2	203	156	23	20

Elvran beitelag	4	7	354	558	0	170
Rauå beitelag	6	8	1.000	1.316	0	178
Sum	38	42	2.922	3.275	299	741

Kilde: Søknad om tilskudd til drift av beitelag – Regionale miljøtilskudd for Trøndelag

De siste sesongene har det i noen deler av kommunen oppstått interessekonflikter mellom beitenæringa og aktører som selger elgjakt, dels om tidspunkt for nedsanking av dyr om høsten og også om beiterettigheter. Kommunen har bistått i møter mellom partene, med en generell målsetting om at både beiting og jakt skal kunne utøves på en tilfredsstillende måte. Det kan også nevnes at kommunen har fått kommentarer fra skogeiere og andre brukere av utmark, om at det de siste årene er registreres mer tråkkskader etter storfe flere steder. Mer beiting og tyngre storferaser belaster vegetasjonen hardere. Hvilken effekt dette har på produktiv skog og øvrig flora og fauna er ikke blitt drøftet, men kan være et aktuelt tema og se nærmere på.

Lokal strategi for bruk av tilskudd til tiltak i beiteområder

En av kommunens oppgaver er å behandle søknader om «Tilskudd til tiltak i beiteområder» til beitelag som har dyr i utmark. Kommunene får en årlig pott til dette fra Statsforvalteren. Formålet med tilskuddet er å legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene. Det kan gis tilskudd til sperregjerder, ferister, bruer, sanke- og skilleanlegg, elektronisk overvåkingsutstyr med mer. Fra og med 2020 ble det innført krav om årlig utarbeidelse av kommunal strategi for hvordan midlene som stilles til disposisjon skal benyttes. I Stjørdal er strategien utarbeida i samråd med landbrukets faglag i Samråd Landbruk.

Interessen for å utføre tiltak som fremmer beiting i utmark har økt de siste årene. Fram til 2019 ble det totalt behandla ca. én søknad per år fra beitelag i kommunen fra disse midlene. I 2020 ble det behandla til sammen seks søknader (tre på sperregjerder, to på Nofence og en på sankeanlegg).

Tap av husdyr på utmarksbeite

Beitedyr på utmarksbeite står i fare for å bli tatt av rovdyr. I Rovbase.no finner vi statistikk over observasjoner av rovdyr, beitedyr som er skada eller drept av rovdyr, samt en oversikt over erstatninger som er utbetalt etter dokumenterte tap av beitedyr til rovdyr. Tabell 5 viser antall sau/lam som ble erstatta i årene 2015-2019. Isolert sett er det bjørn og jerv som har forvoldt størst dokumentert skade, men variasjonen er stor, både mellom skadegjørere og mellom de ulike årene.

Tabell 5. Erstatning for sau/lam etter dokumentert tap til freda rovdyr 2015 – 2019

Rovdyr	2015	2016	2017	2018	2019	Totalt 2015 - 2019
Gaupe	0	8	2	0	18	28
Jerv	0	0	25	21	17	63
Bjørn	0	2	18	47	0	67
Ulv	0	18	0	0	9	27
Kongeørn	0	3	5	8	0	16
Ukjent freda rovdyr	4	9	14	17	16	60
Totalt	4	40	64	93	60	261

Kilde: Rovbase.no

Statsforvalteren behandler søknader om forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak, samt erstatning for skader på bufe forårsaket av freda rovvilt. Kommunen har ingen formell rolle her, men det har blitt gitt bistand til søkere som har behov for det.

Rein som trekker ned på innmark om våren

Enkelte år har det i noen deler av kommunen kommet rein ned fra vårbeiteområder i fjellet og inn på innmark. Beiting på grasmark rett etter vekststart er uheldig og fører til avlingstap. Gjødtsel fra rein

vil i tillegg forurene avlinga ved innhøsting. Reindrifta har ikke beiterett på innmark. Grunneier skal gi beskjed til reieneier eller reindriftsområdet hvis slikt skjer, slik at reien kan fjernes. Kommunen har i noen tilfeller prøvd å bidra til dialog mellom grunneier og reindriften.

Sonegrenser for distriktstilskudd kjøtt i Stjørdal

Distriktstilskudd for kjøtt og melk er nasjonale ordninger som skal utjevne forskjeller i vekstforhold, klima, arrondering og infrastruktur. For kjøtt er landet delt inn i fem soner. I Stjørdal er det sone 1 og 2 som gjelder. I sone 1 betales det ikke ut distriktstilskudd, mens det i sone 2 i 2020 var et tilskudd på 5,25 kr per kg storfe-/sauelakt.

Det har lenge rådet ei oppfatning om at sonegrensene for kjøtt er trukket etter andre og mye strengere prinsipp i Stjørdal enn i andre kommuner vi kan sammenligne oss med. Dette gjør at en del landbrukseiendommer i vår kommune er plassert en soneklasse lavere enn det som burde vært naturlig. Dette har og har hatt store økonomiske konsekvenser for produsenter med storfe og sau i kommunen. Bondelagene i Stjørdal har i flere år prøvd å påvirke til ei ny vurdering av sonegrensene i Stjørdal. I løpet av siste landbruksplanperiode har også kommunen vært engasjert i dette arbeidet. Foreløpig er det ikke oppnådd resultat verken hos Landbruksdirektoratet eller hos Landbruks- og Matdepartementet, men det anses fremdeles som mulig å få det til.

Dyrevelferd

Dyrevelferdsloven med tilhørende forskrifter stiller krav til bønder og de andre aktørene i landbruket. Mattilsynet fører tilsyn med at dyrehold er innenfor regelverket og har ansvar for oppfølging dersom det avdekkes kritikkverdige forhold. Mattilsynet kan fatte vedtak for å få aktørene til å følge regelverket. Dersom Mattilsynet arbeider med dyrevernsaker på produksjonsdyr, eller fatter vedtak om brudd på dyrevelferdsloven, skal kommunal landbruksforvaltning kontaktes. Ett av vilkårene for å være berettiget produksjonstilskudd i jordbruket er at foretaket drive vanlig jordbruksproduksjon. Alvorlige brudd på dyrevelferdsregelverket kan medføre at dette vilkåret ikke er oppfylt. Kommunen skal vurdere dette ved behandling av søknad om produksjonstilskudd.

Det er de siste årene registrert få henvendelser fra Mattilsynet til Stjørdal kommune om dyrevelfredssaker på produksjonsdyr i kommunen.

Stjørdal kommune har sammen med nabokommunene Selbu og Meråker, Landbruksstjenester Midt-Trøndelag SA (som tilbyr avløsning i landbruket) og veterinærtjenesten etablert et nettverk med formål å få til gode felles rutiner for å avdekke kritikkverdige dyrehold. Fokus er å avdekke potensielle dyrevelferdssaker før de utvikler seg, og bidra til at rette myndighet blir kobla på.

Skogbruk

Utmarksarealet i Stjørdal er på ca. 820.000 daa. Omlag 440.000 daa av dette er produktiv skog. Resten er myr og fjell. I tillegg finnes 20.000 daa med fjellvann. Av det produktive skogarealet eier private gårdsskogeiere 68 % og staten 22 %. Resten er bygdeallmenninger og private storskogeiere. Til sammen er det omlag 750 skogeiere i kommunen. Gjennomsnittlig størrelse på en gårdsskogeiendom er 370 daa. Tilveksten er ca. 82.000 m³, og den årlige avvirkingen i forrige planperiode (2014-2019) lå på gjennomsnittlig 49.000 m³ tømmer.

Avvirking utføres i hovedsak av innleide entreprenører, men det finnes fremdeles egenaktive skogeiere som kan skogsarbeiderfaget og som får fram tømmer selv. Når det gjelder arbeid med skogkultur er det større egenaktivitet blant skogeiere. Av totalt utført ungskogpleie og nyplanting ligger egenaktiviteten på ca. 25 %. Trenden er imidlertid synkende egenaktivitet.

Ved siden av foryngelse etter hogst, er det fortsatt ungskogpleie og nybygging/ombygging av skogsbilveger som er det høyeste prioriterte området innen skognæringa i kommunen.

Stjørdal fikk ny skogbruksplan i desember 2020. Ny skogbruksplan gir positiv energi, og det forventes en aktivitetsøkning i lokalt skogbruk på alle plan som følge av dette, spesielt de første årene. Ny skogbruksplan gir rom for økt fokus på skog, noe som skal utnyttes på en positiv måte framover.

Skogressurser og tilvekst

Stjørdal mottok i desember 2020 ny skogtakst. 377 skogeiere bestilte ny skogbruksplan, og det ble taksert skog på 317 810 daa. Samtidig med ny skogbruksplan fikk disse skogeiendommene ny miljøsertifisering.

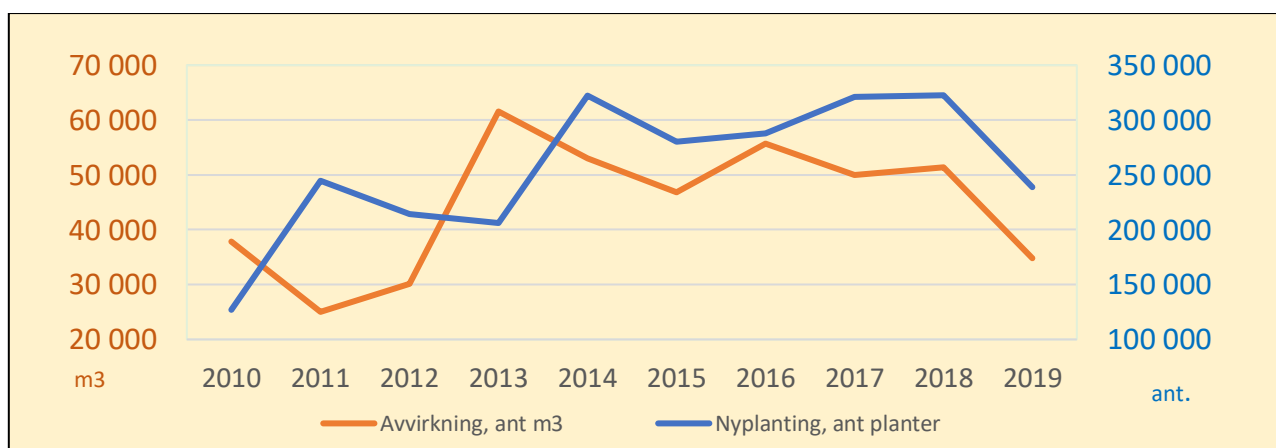
Tabell 6 viser hovedtallene for produksjonsevne, tilvekst og stående volum for skogen i Stjørdal. Det må gjøres oppmerksom på at dekningsgraden på taksten regnes mot markslagskartet AR5, som sier at Stjørdal har 440 000 daa skog. Skogarealet som inngår i AR5 omfattes også av bjørkeskog opp mot fjellet og impediment. Skogtaksten fra 2020 har kun taksert skog på boniteter $\geq$ G8. Dekningsgraden for skogtaksten i drivbart skogareal er derfor langt høyere enn 71,7%, slik tabell 6 viser.

Tabell 6. Tall fra skogtaksten 2020

Produktivt skogareal, daa (AR5)	Andel i hogst-kl. 4 og 5 (%)	Stående m ³ i hogst-kl 3, 4 og 5 (m ³)	Tilvekst, m ³ /år	Dekningsgrad skogbruksplan	Bonitetsfordeling i stående kubikkmasse, %		
					H	M	L
440.000	48	3 210 173	124 606	71,7%	25	54	21

Kilde: Stjørdal kommune, Skogbruksplan 2020

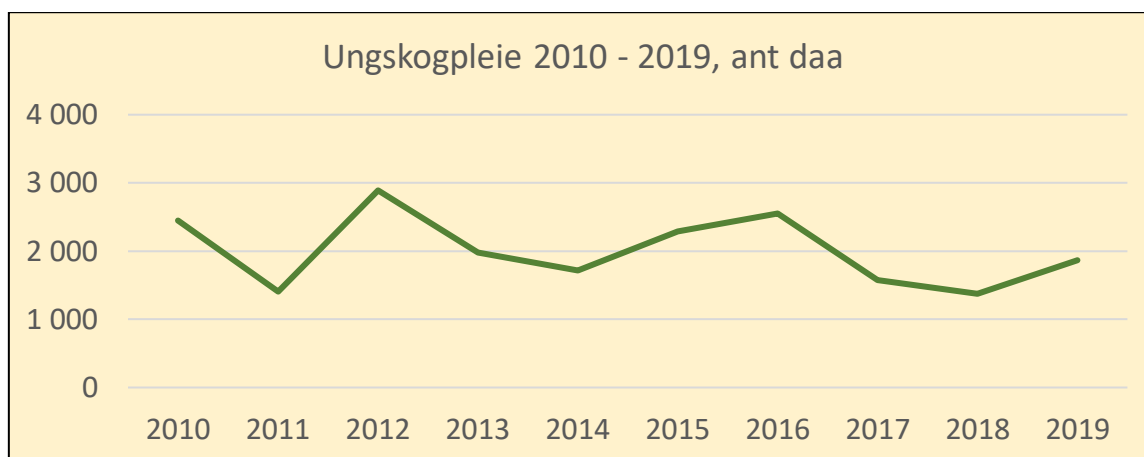
Figur 7 viser nivået på avvirking og nyplanting i perioden 2010-2019. Plantenivået følger nivået på avvirking. I snitt er det registrert 5,75 planter pr. m³ tømmer i perioden. Målsettinga er 7,5 planter pr. m³. Differansen mellom registrert planting og målsetting kan forklares med skogareal som går ut ved nydyrking eller andre formål enn skogproduksjon, og at det plantes utenfor skogfondssystemet. Ei oppsummering er at skogeiere i hovedsak er flinke til å forynge etter hogst. Avvirkingstoppen i 2013 skyldes opprydding etter stormen Ivar.

Figur 7. Avvirking og nyplanting av skog i Stjørdal 2010 – 2019

Kilde: Stjørdal kommune

Figur 8 viser nivået på ungskogpleie i perioden 2010-2019. Samarbeidsrådet for skogbruk har satt et mål om at vi skal oppnå minst 2.500 daa med ungskogpleie hvert år. Det er få år vi når målsettinga, og trenden er negativ. Dette illustrerer en av de største utfordringene; at skogeiere ikke prioriterer oppfølging av pleietrengende ungskog. Det vil på sikt øke omløpstiden og skadeandelen, redusere tilveksten og fremtidig inntekter og virkesforsyning fra skogen. Produksjonspotensialet utnyttes alt for dårlig mange steder.

Figur 8. Ungskogpleie i Stjørdal 2010 – 2019

Kilde: Stjørdal kommune

Skogsbilveger og infrastruktur

Nybygging og ombygging av skogsbilveier er et satsingsområde i kommunen. Tabell 7 viser veibygging som er gjennomført i Stjørdal de siste seks årene. Et av tiltakene som ble vedtatt som satsingsområde i Landbruksplanen fra 2014, var å innføre kommunalt tilskudd til skogsbilveier. Denne ordninga kom på plass i 2017. I 2019 ble det nybygget 3.670 meter vei, som til sammen fikk utbetalt 340.000 kr i kommunalt tilskudd. Tilskuddet viser at Stjørdal kommune prioriterer og verdsetter skogbruket og har blitt svært godt mottatt av den lokale skognæringen. Bruken av kommunalt tilskudd til vei vil variere mellom år, fordi veibygging er prosessarbeid som tar tid. De kjappeste anleggene blir realisert der skogeiere selv tar initiativet til bygging.

Tabell 7. Bygging av skogsbilvei 2014 - 2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nybygging av skogsveg, i m.	500	640	0	0	0	3.670	1.140
Ombygging av skogsveg, i m.	2.200	1.500	0	0	0	0	0

Kilde: Stjørdal kommune

I Nidaros Skogforum har vi tilgang til veipådrivere, som bruker hovedplan for skogsbilveier som utgangspunkt for sitt arbeid. De finner lønnsomme anlegg som ikke er bygd. Disse presenteres for skogeiere som sogner til et konkret anlegg gjennom uforpliktende møter. Skogeiere har ulik interesse for skog. Motivasjonen for å jobbe videre med mulig veiprosjekt vil dermed variere. Det som er viktig på slike møter, er at skogeier er trygg på at møtet er uforpliktende, og kun er ment for å gi skogeier informasjon om muligheten og hvilket potensial god infrastruktur kan bety for skog-eiendommen. På møtet presenteres lønnsomhetsberegning, kostnadsoverslag, tilskuddsordninger, saksbehandlings-rutiner og vi tar opp spørsmål som dukker opp. Møtene kan ende med at skogeier sender inn søknad om bygging, slik at veianlegget kan klareres gjennom saksbehandling, og videre at det blir bestilt en byggeplan som grunnlag for anbudsdokument. Fortsatt er alt uforpliktende – det er først når skogeierne får inn pristilbud fra entreprenører at de må ta stilling til om de ønsker å bygge eller ikke. Denne prosessen er det som oftest tar lengst tid med vegbygging, og som gjør at bruken av kommunalt tilskudd varierer mellom år.

Kommunal veiliste er en oversikt over veier som kommunen eier. Veilisten er en oversikt over hvilke vekter og dimensjoner det er lov å kjøre med på de ulike veistrekningene. Dimensjonene er oppgitt i bruksklasse, tillatt vogntoglengde, maks totalvekt osv. Dersom bruksklassen er lav, vil nyttelasten bli begrenset. For skognæringa blir både transporten av tømmer ut fra skogen og transport av hogstmaskiner og lassbærere inn i skogen skadelidende dersom bruksklassen er lav. Lav bruksklasse på veiene medfører økte kostnadene for skognæringa. Noe av det som kjennetegner skognæringas transporter er at de nesten alltid foregår med fulle lass. Det betyr at det leses så mye som

kjøretøylengde, bruksklasse og totalvekt tillater på veiene, for å sikre en mest samfunnsøkonomisk transport. Tømmervogntog kan i dag kjøre med lengde på inntil 24 meter og veie 60 tonn, dersom veiene har nødvendig teknisk standard som tillater dette, og at veilisten er skrevet opp til denne bruksklassen (BK10/60tonn, 24 meter). Skogbruket har derfor oppfordra Stjørdal kommune til å prioritere utbedring av teknisk standard på kommunale veier som har lav bruksklasse, slik at veilista kan skrives opp, og kapasiteten på tømmervogntogne kan utnyttes. Skogbruket har levert en prioriteringsliste over kommunale veier med betydning for tømmertransporten, og gjennom dette signalisert hvilke veier kommunen bør prioritere å utbedre.

Nidaros Skogforum

Nidaros Skogforum har som mål å øke skogbruksaktiviteten i vår region, til beste for samfunnet og skogbruket generelt. Forumet ble grunnlagt høsten 2005 og er sammenslutning av skogbruket i seks kommuner. Dette er kommunene Tydal, Selbu, Malvik, Stjørdal, Meråker og Trondheim (inkl. Klæbu). Aktører i forumet er aktører som opererer i skognæringa i regionen. Kjernevirksomheten er skogeierveiledning, aktivitetspådriving innen skogkultur og skogsbilvegbygging, rekruttering, kompetanse- og omdømmebygging for skognæringa i Nidaros region.

Prosjekter i Nidaros Skogforum

- En pådriverstilling kom på plass i 2010, noe forumet har samarbeidet om hvert år siden. Hovedoppgavene består i å drive oppsøkende virksomhet på skogkultur, primært ungskogpleie og planting hos skogeiere i de seks kommunene. Pådriveren skal også bistå skogeierne med å realisere planer om skogsveibyging, bidra på skogdager, gjennomføring av motorsagkurs og øvrig skogrådgivning.
- Storskogdager med god oppslutning er arrangert med aktuelle tema innen skognæringa.
- Veiprojekt har kartlagt behovet for opprusting og nybygging av kvantumsbringende veier. Kartlegginga viser at det er behov for både nybygging og opprusting av skogsbilveiene, for å nå frem til hogstmoden skog.
- Tynningsprosjekt ble gjennomført i 2006-2008 gjennom kartlegging av tynningspotensialet i Nidaros-kommunene. Prosjektet resulterte i at Næsbø Skog investerte i ny tynningsmaskin og at maskinell tynning fikk et oppsving i regionen.

Utfordringer i skogbruket

Samarbeidsrådet for skogbruk i Stjørdal oppsummerer de største utfordringene for skogbruket slik:

Avtakende kunnskap og interesse for skog og skogbruk blant skogeiere vurderes som en av de største utfordringene. Mindre kunnskap og interesse fører til lav aktivitet, dårlig utnytting av produksjonspotensialet og forringing av verdier. De fleste av dagens skogeiere har andre hovedinntektskilder enn fra gården og skogen. Skogressursen blir ofte lagt til side og får lite fokus og oppfølging. Vi erfarer at avvirkning er på et jevnt nivå og at skogeiere er flinke til å plante etter hogst. Det er fasen etter forynging at skogen ofte blir glemt. Nivået på skjøtsel av ungskog er langt under behovet. Vi har drevet med skogpådriving med oppsøkende virksomhet i mange år, som er en gratis og næringsnøytral rådgivning til skogeier. Skogpådriver oppsøker ungskog, avdekker behov for ungskogpleie. Dette blir formidlet videre til skogeier, som har finansiering på plass gjennom både skogfond og tilskudd. Det eneste skogeier trenger å gjøre er å signere en bestilling for å få jobben gjort. Til tross for dette erfarer vi oftere at våre anbefalinger ikke blir utført. Innsatsfaktoren for å få skogeier til å utføre ungskogpleie, enten selv eller ved bestilling, blir derfor større og større. Resultatet er forringing av investeringer som er lagt ned i planting, skader på fremtidsskogen, redusert tilvekst, økt omløpstid og stort verditap ved fremtidig sluttavvirking. Egenaktiviteten blant skogeiere er også avtagende.

Uforutsigbare vinterforhold med varmere vintre og mindre tele i jorda, vil i kombinasjon med nedbør redusere stabiliteten til trærne i skogen, og dermed øke risikoen for stormfelling. Mildere

og kortere vintersesong med lite tele genererer også flere kjøreskader, noe som utløser større kostnader med oppretting. Med store kostnader med oppretting av kjøreskader, øker nullområdene – dvs. områder som ikke kan drives med lønnsomhet. Denne usikkerheten er en utfordring for forutsigbarheten i virkestilgangen og utnytting av hogstmoden skog.

Ekstremvær har blitt en større utfordring. Økt årstemperatur, økt årsnedbør, kraftigere vind og hyppigere og kraftigere styrtregneepisoder er noe av det vi kan forvente oss mer av i fremtida. Det må skogbruket tilpasse seg. Det stiller høyere krav til planlegging og gjennomføring av skogsdrifter, for å unngå skader som følge av flom, erosjon og ras. Ekstremvær genererer høyere driftsutgifter og kan bidra til uforutsigbar virkesleveranse til industrien.

Samfunnsaksept og omdømme for det utøvende skogbruket oppleves som vanskeligere. Det folk reagerer mest på er rot etter hogst, kjørespor etter skogsmaskiner og at gamle, store trær blir borte. Dette er et paradoks da skogbruket pekes på som en av de viktigste aktørene i overgangen til det grønne skiftet, noe som har stor samfunnsaksept. Det er ikke mulig å nå klimamål uten at det plantes mer skog, hogges mer skog og at skogen brukes til å produsere energi og varer som erstatter fossile alternativ. Omdømmeundersøkelsen som ble gjennomført av Norges Skogeierforbund i 2018 kom frem til at to av tre har godt inntrykk av norsk skogbruk, men at en større andel er negative til rot og landskapsendringer i forbindelse med hogst. Undersøkelsen avdekker også at det generelt er lavt kunnskapsnivå blant befolkningen om skogbruk.

Bygdenæringer

Bygdenæringer, også ofte kalt «Tilleggsnæringer», kan defineres som næring utenom den ordinære gårdsdrifta, der gårdens ressurser nyttes til verdiskaping. Slike ressurser kan være bygninger, maskiner, utmark eller personressurser. Typiske bygdenæringer i Stjørdal er leiekjøring, salg av jakt og fiske, lokalmatproduksjon, opplevelsesprodukter, overnatting og kurs- og konferansevirksomhet. Tabellen på side 3 «Nøkkeltall for Stjørdal kommune», viser at bygdenæringene i kommunen var totalt sett i tet i fylket allerede i 2015, både når det gjelder omsetning og antall sysselsatte.

Lokalmat og opplevelser

Salg av lokalmat og landbruksbaserte opplevelser har eksistert i lengre tid i Stjørdal. Grunnet dette er blant annet lagt gjennom et samarbeid med de store aktørene på kurs og konferanse (de store hotellene). De siste årene har vi hatt en god utvikling her. Flere produsenter av lokalmat har startet opp eller er i oppstartsfasen, og produsentsamarbeidet *Auk – Smaker fra Stjørdalsfjøret* er godt etablert. En annet samarbeid er *Route 26*, der ti gårder langs tidligere fylkesvei 26 på sørsida av Stjørdalselva samarbeider bl.a. om felles arrangementer. Begge sammenslutningene har utvikla seg gjennom en sterk egeninteresse og har inspirert andre aktører i kommunen.

Det er i dag registrert 30 lokalmatutvalg i Stjørdal. En oversikt over disse ble utarbeida av kommunen vår/sommer 2020 og er presentert i Stjørdals-Nytt og på kommunens nettside.

Matriket Midt er et nettsted som *Oi! Trøndersk Mat og drikke* har etablert som en kanal for lokalmat- og drikkeprodusenter i Midt-Norge. 23 av aktørene i Stjørdal har registrert seg på nettstedet. Kommunen har bidratt her. I tillegg har *Reko-ringen Stjørdal*, som ble etablert høsten 2019, blitt en populær distribusjonskanal for lokal mat. I desember 2020 hadde den over 6.000 medlemmer.

Stjørdal kommune tok i 2019 initiativ til et felles mat- og opplevelsesprosjekt sammen med Meråker og Frosta. Prosjektet ble startet opp i 2020 og er finansiert av regionale utviklingsmidler, og skal tilføre aktørene kompetanse. skal skape møteplasser og bygge opp under satsinga Trondheim og Trøndelag som europeisk matregion (European Region of Gastronomy) i 2022.

Oi Mat og Drikke har tatt initiativ til et vekstprosjekt for lokalmatprodusenter i Trøndelag. Prosjektet er i hovedsak finansiert av fylkeskommunen, men Stjørdal kommune bidrar også med midler. Prosjektet skal utarbeide ei «kokebok» for bærekraftig utvikling av lokalmatproduksjon.

Med Stjørdal kommunes beliggenhet nær et stort marked, kan man generelt sett si at det er et stort potensial for videreutvikling av bygdenæringene i Stjørdal. Mange aktører mangler administrativ kapasitet, kapital – og til en viss grad også kompetanse – for å kunne etablere bærekraftige bedrifter/samarbeidsfora som sysselsetter utover en hobbybasert innsats. Her kan spesielt nevnes behovet for markedsføring.

Jakt og fiske

Stjørdal er en stor hjorteviltkommune. I 2004 var det året det ble felt størst antall elg i kommunen (568 dyr). Antall felte elg er nå synkende, noe som er et resultat av en ønsket forvaltning. De siste års fellinger ligger i overkant av 400 dyr. Hjortebestanden er økende, og det er viktig å kontrollere bestandsveksten ved nok og rettet avskyting. Rådyrbestanden er for høy, og det er viktig at valdene utnytter handlingsrommet gjennom jakttider og ved å gjøre jakta tilgjengelig for jegere, slik at beskatningen øker. Kommunens viktigste oppgave for å legge til rette for næringsutvikling knyttet til hjortevilt, er å sørge for en kunnskapsbasert forvaltning av bestandene, noe som vil generere kondisjonerte dyr med god produktivitet. Dette sikrer sunne bestander av hjortevilt, som kan høstes, oppleves og utnyttes som en attraktiv og bærekraftig ressurs. Oppgaven innebærer også å sette ytre rammevilkår som gjenspeiler lokale samfunnsinteresser på best mulig måte. Målsettinger for forvaltninga av hjortevilt vedtas politisk i kommunen. Forrige vedtak ble gjort i Komite kultur, næring og miljø i mars 2015.

Laksefisket i Stjørdalsvassdraget representerer en meget stor verdi for blant annet rettighetshaverne. Her er det også aktører som har spesialisert seg mot et betalingsvillig marked. Tilreisende laksefiskere har gitt store ringvirkninger til eiere av serverings- og overnattingsteder. Det blir også omsatt for betydelige summer hos handelsstanden. For både jakt og laksefiske er det vanskelig å sette tall for omsetning og sysselsetting, men det representerer store verdier og ansees å være en viktig del av bygdenæringa i Stjørdal.

Inn på Tunet

I Stjørdal er det åtte foretak som er registret hos Stiftelsen Norsk Mat/Matmerk som Inn på Tunet-gård. Her gis det tilbud til enkeltelever, skoleklasser, ferietiltak for barn, gårdsbarnehager, demente og voksne med rusproblemer, psykiatri og nedsatt funksjonsevne. Stjørdal kommune er den største kjøperen av Inn på Tunet fra kommunens tilbydere. I 2016 ble det gjennomført en anbuds-konkurranses i kommunen og det ble i etterkant gjort avtale med fire tilbydere. I 2020 ble det gjennomført en ny anbudskonkurranses. Sju tilbydere viste interesse og alle sju har gjort avtale med kommunen om leveranse av tjenester innen ett eller flere tema fram til juli 2022, med opsjon på inntil to års forlengelse.

Stjørdal kommunes avtale med innovasjonsselskapet Proneo

Stjørdal kommune har siden 2007 hatt avtale med innovasjonsselskapet Proneo. På lik linje med andre gründere og etablerere kan eiere av landbrukseieendom som ønsker å starte opp eller videreutvikle annen virksomhet i tilknytning til gården, få gratis bistand hos Proneo til å konkretisere planer/lage forretningsplan og til å utarbeide søknad om støtte fra Innovasjon Norge eller andre aktuelle virkemidler. Kommunens avtale med Proneo ansees som et godt tiltak i denne sammenheng.

Tilskudd til landbruksrelaterte prosjekter fra Innovasjon Norge og andre

Vi opplever også at det er lett å få Innovasjon Norge på banen når det er potensielle søkere som ønsker innspill til planer på eget bruk. Til sammen ble det innvilga i underkant av 8 mill. kr i støttet fra Innovasjon Norge til 30 landbruksrelaterte prosjekter i Stjørdal i perioden 2014-2020. I samme periode er det også innvilga i underkant av 1 mill. kr til elleve ulike landbruksrelaterte nærings-utviklingstiltak fra Regionalt Næringsfond.

I denne forbindelse kan det også nevnes at 11 søkere innen bygdenæringene/lokalmat fikk tilsagn på til sammen 2 mill. kr av kommunens Covid-19 fond. Fondet ble oppretta høsten 2020 og var på totalt 2,6 mill. kr.

Rekruttering til landbruket

En gjennomgang av data fra søknad om produksjonstilskudd viser at det ble gjennomført generasjonsskifte eller salg – der gården ble videreført som selvstendig driftsenhet – på 53 gårdsbruk i Stjørdal i perioden 2013-2019. I samme periode er det i tillegg startet opp landbruksproduksjon på 22 nye selvstendige driftsenheter.

Stjørdal kommune de to siste årene gjennomført et rekrutteringsprosjekt i landbruket, som en del av den forrige landbruksplanen. Prosjektet har bestått av en rekke tiltak med formål å øke rekrutteringa til landbruket. På en del av de ulike fagkvelder i regi av prosjektet har det vært godt oppmøte, og prosjektet anses å ha styrka nettverket mellom unge/nye bønder. Før skoleåret 2020/2021 var det 18 elever fra Stjørdal som søkte plass på Mære landbruksskole. Stjørdal kommune sto med dette for det høyeste søkertallet kommunevis hos Mære i 2020.

Ut fra dette kan det se ut til at det er stor interesse blant de yngre for landbruksnæringa i kommunen. Det er viktig at det tilrettelegges for fagkvelder og et nettverk for de som skal inn i næringa, slik at rekrutteringa til landbruket fortsetter.

Siden 2014 har kommunen hvert år arrangert kveldsmøte for nye bønder, der det har blitt orientert om hvilke muligheter som finnes innen landbruksproduksjon og hvilke regler man må forholde seg til. Et mål med møtet har også vært å skape nettverk mellom nye gårdbrukere, og for oss i kommunen å bli kjent med de som er på vei inn i næringa. Invitasjon til møtene har også blitt sendt ut til Meråker og Frosta, via kommunene der. I 2020 var påmeldinga for lav til å gjennomføre et møte. I de andre årene har deltagelsen vært mellom sju og 29 personer.

Som et resultat av forrige landbruksplan ble det i 2018 innført et kommunalt tilskudd til rådgiving for nye bønder. Tilskuddet på inntil 5.000 kr kan gis som delfinansiering av kompetansehevingstiltak (som f.eks. rådgiving og kurs) innen agronomi eller økonomi, for gårdbrukere som har overtatt et gårdsbruk i Stjørdal de siste to årene. Personer som vurderer å overta/kjøpe et konkret gårdsbruk kan også få tilskudd. Henholdsvis fire, syv og to søknader ble innvilga i 2018, 2019 og 2020. Til tross for relativt begrensa søknadstall har kommunen fått tilbakemelding om at tilskuddet oppfattes som et positivt signal til de som er på vei inn i næringa.

Miljø

Landbrukets miljøinnsats reguleres gjennom en rekke lover og forskrifter. Mange av tiltakene er retta mot begrensning av tilførsler av jord- og næringsstoffer til vassdragene.

Nedbygging og endra arealbruk regnes som en trussel mot det biologiske mangfoldet. Med stort press på arealene er det en utfordring å styre arealbruken på en slik måte at hensynet til biologisk mangfold blir ivaretatt.

I jordbrukslandskapet har endra driftsformer ført til tap av biologisk mangfold. For å bevare viktige verdier i kulturlandskapet, er det nødvendig å hindre gjengroing og stimulere til driftsformer som opprettholder og restaurerer det biologiske mangfoldet på verdifulle arealer.

Vannforskriften gir rammer for fastsettelse av miljømål, som skal sikre helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. I Stjørdal har landbruk, herunder jordbruk, husdyrbruk og skogbruk, svært negativ påvirkning på vann- og habitatkvalitet i flere elver og bekker. Fysiske endringer som fjerning av naturlig vegetasjon mot vassdrag ved snauhogst, terrengkjøreskader, masseuttak, forbygninger, kanalisering, utfylling, vegbygging, bekkelukkinger samt dårlig anlagte kulverter og stikkrenner, har svært negativ påvirkning på miljøet i og nært vassdrag i Stjørdal.

Avrenning fra landbruket er flere steder en følge av fysiske inngrep og medfører samla sett mest negativ påvirkning på vannkvaliteten. I jordbruket kan fysiske inngrep medføre erosjon og tilførsel til vann av næringsstoffer, plantevernmidler og andre stoffer som benyttes i drift og produksjon. Bruk av husdyrgjødsel, slam fra renseanlegg og avfallsbaserte gjødselvarer sprer stoffer som tungmetaller, mikroplast, antibiotika og andre medisiner til jord og vassdrag.

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket

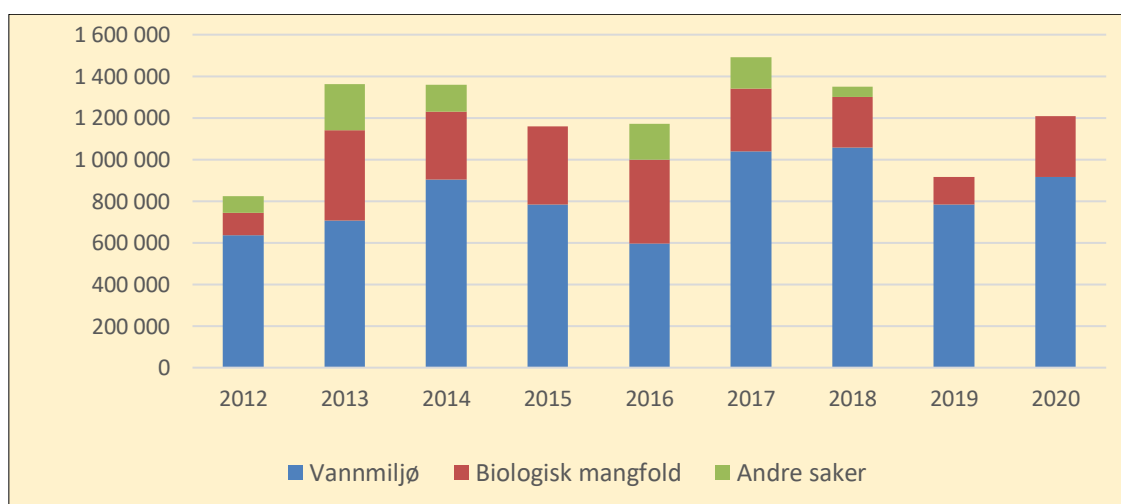
Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensning fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

Noen eksempler på SMIL-tiltak:

- Forurensningsreducerende tiltak: Utbedring av hydrotekniske anlegg, etablering av vegetasjonssoner, fangdammer og dekke over gjødsellager.
- Bevare og fremme biologisk mangfold: Etablering av dammer og kantsoner, gjenåpning av bekker, inngjerding og rydding av gammel kulturmark.
- Øke tilgjengelighet og ferdsel: Rydding av stier og gamle veifar, bygging av gangbruer for å bedre tilgjengelighet, skilting og merking.
- Bevare kulturminner og kulturmiljøer: Skjøtsel av boplasser, gravhauger, hustuffer, jakt- og fangstplasser.
- Bevare verneverdige bygninger: Reparasjoner ved å bevare mest mulig av opprinnelige bygningselementer. Eks: Stabbur, smier, seterbygninger.

Prosjektene prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier som årlig vedtas av Utvalg plan og miljø. Samråd Landbruk gis anledning til å komme med sin anbefaling i forkant av behandlinga.

De siste årene har kommunen årlig innvilga SMIL-tilskudd på i størrelsesorden 800.000 – 1.500.000 kr tilskudd. Mesteparten av midlene er innvilga til hydrotekniske anlegg (vannmiljø) og inngjerding av gammel kulturmark (biologisk mangfold). Enkelte år er det også gitt noe tilskudd til restaurering av verneverdige bygninger. Figur 9 viser innvilgninger av SMIL-midler i perioden 2012 – 2020.

Figur 9. SMIL-tilskudd innvilga 2012 - 2020

Kilde: Stjørdal kommune

Regionale miljøtilskudd

Statsforvalteren i Trøndelag har i likhet med andre fylker utarbeida Regionale miljøtilskudd. Dette er egne tilskuddsordninger for driftsmåter med miljøgevinst – ut over det som stilles som krav i produksjonstilskuddet. I 2020 var det til sammen 24 tilskuddsordninger under disse tema: kultur-

landskap, biologisk mangfold, kulturminner og -miljøer, utslipp til luft, avrenning til vann og plantevern.

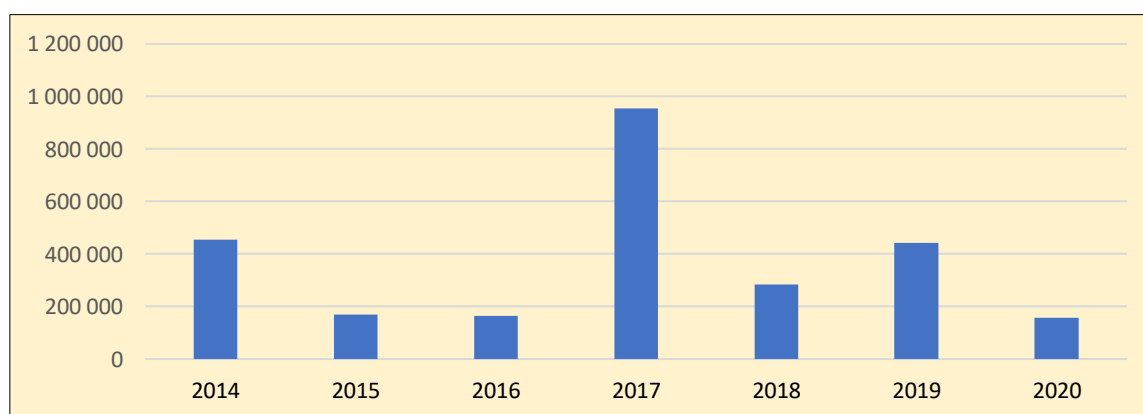
I 2019 ble det utbetalt ca. 3,2 mill. kr for regionale miljøtilskudd til i alt 169 gårdbrukere i Stjørdal. De tre ordningene som flest søker på hos oss er *Tilskudd til ingen jordarbeiding om høsten*, *Skjøtsel av biologisk verdifulle arealer - beiting* og *Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel*. De siste årene har antall søknader om ei eller flere av de regionale tilskuddsordningene økt, til tross for at antall aktive bruk har gått nedover. Dette tyder på at flere gårdbrukere innretter drifta i en mer miljøvennlig retning. For søknadsrunden i 2019 ble det søkt tilskudd til å utsette pløyinga fra høst til vår på om lag 50 % av kornarealet i Stjørdal. Det kan i tillegg være en del som venter med pløyinga til våren, men som ikke søker tilskudd. Det er grunn til å tro at det vil kunne være flere korn-produsenter som med fordel kunne ha gått over på vårpløying og benytta seg av tilskuddet.

Drenering

God drenering er avgjørende for å kunne øke matproduksjonen. Det er også et viktig ledd i å tilpasse jordbruket til et endra klima med mer nedbør. God drenering reduserer faren for erosjon fra jordbruksarealer og bidrar på den måten til bedre vannkvalitet og vannmiljø. Godt drenert jord slipper dessuten ut mindre lystgass enn vannmetta jord. Lystgass er en langt mer skadelig klimagass enn CO₂, og god drenstilstand er derfor løfta frem som et effektivt tiltak for å redusere landbrukets bidrag av klimagasser.

Vi har ikke noen oppdaterte tall som viser dreneringsbehovet i kommunen, men tall fra Landbruks-tellingen i 2010 viser at det var 194 jordbruksbedrifter som oppga at de hadde dårlig drenert jordbruksareal, mens 174 sa at de ikke hadde slike areal. Det var 7.635 daa jord som ble oppgitt som dårlig drenert, noe som tilsvarer rundt 9 % av det totale jordbruksarealet i kommunen.

Det gis tilskudd til drenering av tidligere grøfta eller planert jordbruksareal. Tilskuddet ble innført i 2013, men vi opplever svakere interesse for tilskuddsordningen enn det tallene fra Landbruks-tellingen i 2010 skulle tilsi. Årlig innvilga tilskudd varierer mellom 150.000 og 950.000 kr, se figur 10. Totalt er det innvilga 2.600.000 kr siden ordninga ble oppretta. Med satser på 2.000 kr/daa tilsvarer dette 1.300 daa drenert areal.

Figur 10. Kommunalt tilskudd til drenering, innvilget beløp 2014 – 2020

Kilde: Stjørdal kommune

Klima

All landbruksproduksjon starter med fotosyntesen og er basert på opptak av CO₂. Jordbruksaktiviteter, og særlig husdyrhold, er biologiske prosesser som igjen er opphav til utslipp av klimagasser, hovedsakelig i form av metan (CH₄) og lystgass (N₂O).

Klimagassutslippene i Stjørdal er av Miljødirektoratet beregna å være 131.835 tonn CO₂-ekvivalenter i 2018, og utslippene fra jordbruket utgjør ca. 33.528 tonn CO₂ ekvivalenter.

Metan er den største utslippsskilden fra jordbruket. Den har en betydelig sterkere oppvarmende effekt enn CO₂ på kort sikt. Dette er en såkalt «kortlevd klimadriver», fordi den har en relativt kort levetid (ca. 10 år) i atmosfæren. CO₂ har på sin side en levetid på 100 – 1.000 år, og vil fortsatt ha oppvarmende effekt i hundrevis av år etter at utslippene har funnet sted.

Både jord- og skogbruk bidra samtidig til binding av karbon, og vil derfor kunne være en del av løsningen på klimaproblemet. Det er derfor viktig å unngå at jordbruksareal og skogsgrunn tas i bruk til andre formål.

Landbruket er en av de næringene som i størst grad blir direkte påvirket av klimaendringer. Endra klima kan gi nye produksjonsmuligheter, men vil også medføre stor usikkerhet i norsk landbruksproduksjon. Det er derfor viktig og nødvendig at landbruket er godt rusta til et klima i endring.

Regjeringa har satt som mål at utslippet av klimagasser i Norge skal kuttes med 40 % innen 2030. Målsettinga har bakgrunn i FN's klimapanel's rapport fra 2018. I «*Klimakur 2030*» er det utreda hva som skal til for å redusere norsk klimagassutslipp. Sommeren 2019 ble det inngått en intensjonsavtale mellom regjeringa og organisasjonene i jordbruket; Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag, om å arbeide for reduserte klimagassutslipp og øke opptaket av karbon i jordbruket.

Gjennom *Landbrukets klimaplan* står landbruksnæringa sammen om en plan for hvordan landbruket skal kutte klimagassutslipp og øke opptaket av karbon. Klimaplanen legger vekt på at det er mulig å oppnå jordbrukets klimaforpliktelse uten å redusere bruken av norsk matjord, uten å svekke bosetting i distriktene og uten å redusere antall kyr, sau og geiter på norske beiter. Klimaplanen har åtte satsingsområder:

- Innføring av klimakalkulator og økt satsing på klimarådgiving
- Mer klimavennlig og bærekraftig fôring, avl og friskere husdyr
- Fossilfri maskinpark
- Fossilfri oppvarming
- Bedre bruk av gjødsel og god agronomi
- Bruk av husdyrgjødsel som råstoff i industrielle biogassanlegg
- Økt karbonlagring i jorda

I januar 2021 ble stortingsmeldinga «Klimaplan for 2021-2030» (Meld. St. 13 2020-2021) lagt fram. Der presenterte regjeringa hvilken politikk de ønsker å føre for å redusere klimagassutslippene, bl.a. i landbruket. Meldinga vil bli behandla i stortinget og vil videre bli fulgt opp med tiltak som angår landbruk.

I 2021 vil det bli innført ei ny tilskuddsordning for klimarådgiving. Rådgivingen skal ta for seg en helhetlig gjennomgang av utslipp og opptak av klimagasser på gården, med sikte på å gjennomføre klimatiltak. Ordninga blir en del av Regionale miljøtilskudd Trøndelag, som Statsforvalteren står bak. Kommunens oppgave vil være å informere og behandle søknader om tilskuddsordninga. Andre økonomiske virkemidler for å redusere jordbrukets klimabelastning vil bli innført på nasjonalt nivå bl.a. i forbindelse med jordbruksoppgjøret.

Jordvern

Omdisponeringa av dyrka jord varierer sterkt fra år til år avhengig av hvilke planer og søknader som godkjennes i kommunen, se figur 11. Omdisponering til samferdselsformål vil trolig prege statistikken i åra framover. Omdisponering kan godkjennes etter jordloven § 9 (helst for mindre areal) og ved vedtak etter plan- og bygningsloven, og det skilles mellom disse to sakstypene i statistikken over arealavgang.

Figur 11. Omdisponering av jordbruksareal i Stjørdal, 2013-2019

Kilde: Stjørdal kommune/Kostra

I Stjørdal er det stor etterspørsel etter å bruke jordbruksareal og gårdsbygninger til andre formål enn jordbruk. Det er mange som ønsker å omdisponere jordbruksareal midlertidig for å deponere masser, og det er også stor interesse for å etablere massedeponi som skal avsluttes med jordbruksareal på toppen. Dette har sammenheng med stor aktivitet innen bygg- og anleggssektoren. Samtidig er jordflytting blitt mer aktuelt i forbindelse med utbyggingsprosjekter. Jordflytting er ressurskrevende, og det er vanskelig å få like god kvalitet på nyetablert dyrkamark som det var på det nedbygde arealet. Det er begrensede muligheter til å finne egne areal med samme eller bedre klimatiske forhold som det arealet som går ut av jordbruksproduksjon. På det arealet som jorda flyttes til, vil natur- og miljøverdier kunne gå tapt.

Gjennom kommuneplanens arealdel blir det tatt stilling til hvordan areala skal disponeres. Både gjennom reguleringsplaner og dispensasjonssøknader kan areal disponeres i strid med kommuneplanens arealdel. Interessen for omdisponering av jordbruksareal fører i mange tilfeller til at jorda blir holdt i dårligere hevd og at det investeres lite i areala gjennom for eksempel drenering. Bare en tredjedel av landbrukseiendommene er i selvstendig drift, og for mange eiere av landbrukseiendommer er det først og fremst verdien som bosted som er viktig. Dette kan føre til at areal og bygninger brukes til andre formål og til at den landbruksmessige produksjonsevnen på eiendommene svekkes. Stadig mer jord drives ved bortleie, og jorda drives med stadig større og tyngre utstyr. Sammen med dårligere jordstruktur, øker dette faren for at marginale og tungdrevne areal går ut av drift. Økt interesse for urban dyrking og andelslandbruk gir muligheter for at sentralt beliggende jordbruksareal kan utnyttes bedre. For areal som er krevende å drive maskinelt, kan slik småskala dyrking være svært aktuelt.

Landbruksmessa Agrisjå

Trøndersk Landbruk har i mange år arrangert landbruksmessa Agrisjå i Stjørdal. Messa samler utstillere fra hele landet og inngår i en treårssyklus med Agrovisjon i Stavanger og Agroteknikk på Lillestrøm. I 2017 ble det tatt i bruk nytt messeområde på Frigården i Lånke. I 2020 måtte messa avlyses pga. koronakrisa. Agrisjå har betydd mye for landbruket i Stjørdal, både som møteplass og som inntektskilde for lag og foreninger. Det arbeides nå med å få på plass økonomi til å gjennomføre et nytt arrangement i 2023.

Kvithamar Forskningsstasjon

I forbindelse med at NIBIO vedtok å legge ned sin aktivitet på Kvithamar Forskningsstasjon, valgte Stjørdal kommune høsten 2017 å kjøpe eiendommen Kvithammer Vestre, med areal og bygningsmasse. Formålet med kjøpet var å utvikle Kvithamar til et kraftsenter innen miljø, landbruk, bioøkonomi og forskning. Proneo ble engasjert for å kartlegge mulighetene for å gjøre eiendommen til et grønt kompetansesenter for landbruksnæringa. Det har resultert i at Norsk Landbruksrådgiving

(NLR) Trøndelag gikk inn som leietaker av deler av eiendommen (Bakken) i januar 2021. De tar sikte på å virkeliggjøre Stjørdal kommunes planer på Kvithamar, ved å utvikle Nye Kvithamar til den trønderske bondens forsknings-, utviklings- og innovasjonsgård. Deler av eiendommen er fram til utgangen av 2026 leid ut som riggområde til Hæhre Entreprenør AS, i forbindelse med bygging av ny E6 mellom Kvithamar og Åsen. Samtidig er en del av de gamle bygningene på eiendommen revet.

Hovedutfordringer for landbruket i Stjørdal

- **Dårlig lønnsomhet** i næringa kombinert med **god tilgang på anna arbeid**, gjør jordbruksproduksjon mindre interessant.
- Stort press på **utbygging av jordbruksareal**.
- **Gjengroing** av små og tungdrevne areal.
- **Krav om lausdrift i melke-/storfekjøttproduksjon fra 2034**, vil kreve store investeringer.
- **Ny teknologi og strengere miljøkrav**, vil kreve investeringer og ny kompetanse.
- **Mer ekstremvær medfører økt erosjon og avrenning** av næringsstoffer fra jordbruksareal.
- **Avtakende kunnskap og interesse for skog og skogbruk** blant skogeiere, medfører lavere skogbruksaktivitet.
- **Uforutsigbare vinterforhold, mer ekstremvær samt lavere samfunnsaksept**, skaper utfordringer for skogbruk.
- Små bygdenæringsaktører er sårbare pga. **liten administrativ kapasitet og kapital**.

Handlingsplan

Tiltakene i handlingsplanen skal rulleres hvert år, i samråd med næringa (Samråd Landbruk og Samarbeidsrådet for skogbruket) og Dialogforum Landbruk. Gjennomføring av tiltak skal rapporteres til Dialogforum Landbruk. Handlingsplanen har fire hovedmålsettinger, med underliggende satsingsområder og tiltak. Målene er nummerert fra 1 – 4. Nummereringa er ikke et uttrykk for rangering.

Mål 1: Jordbruksnæringa i Stjørdal skal være attraktiv, lønnsom og bærekraftig.

Mål 2: Produktive skogsareal skal utnyttes optimalt – innenfor rammene av et bærekraftig skogbruk.

Mål 3: Bygdenæringene i Stjørdal skal videreutvikles på en bærekraftig måte.

Mål 4: God samhandling mellom Stjørdal kommune, landbruksnæringa og andre aktuelle aktører.

Mål 1 <i>Jordbruksnæringa i Stjørdal skal være attraktiv, lønnsom og bærekraftig.</i>		
Satsingsområde	Tiltak	Gjennomføres
Rekruttering til landbruket	Videreføre kommunalt tilskudd til rådgiving for nye bønder. Evaluering i 2023. Vurdere om ordninga skal videreføres.	Fram til 2023
	Videreføre årlig infomøte for nye bønder. Tema: muligheter og plikter som gårdbruker og skogeier.	Januar hvert år
	Avslutte rekrutteringsprosjekt og vurdere hva som skal videreføres som faste tiltak.	Juni 2021
	Informere om muligheten for urban (kommersiell) dyrking som f.eks. Markedshager.	Fortløpende
Gjennomføring av en restriktiv jordvernpolitikk	Opplæring av kommunepolitikere i lovverket, med sikte på å begrense omdisponering av dyrka og dyrkbar jord.	Etter hvert kommunevalg
	Ved behandling av saker som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal kompensierende tiltak vurderes. Matjordlaget skal som hovedregel tas vare på og brukes til jordbruksformål i nærområdet. Krav om matjordplan i forbindelse med reguleringsaker tas inn i kommuneplanens arealdel. Det må ikke aksepteres at jordflytting brukes som argument for omdisponering.	Fortløpende
	Ved behandling av søknader om byggetiltak i landbruket skal det legges vekt på å unngå å bygge ned dyrka jord. I kommuneplanarbeidet skal det vurderes om det skal tas inn bestemmelser om bygninger i landbruket.	Fortløpende

	Kommunen skal ha god dialog med gårdbrukere som må avgi areal til store offentlige utbyggingsprosjekter.	Ved behov
Styrking av husdyrproduksjonsmiljøene	Bidra til godt faglig nettverk mellom husdyrprodusentene.	Fortløpende
	Følge opp Statsforvalterens prosjekt «Velg Melk», for å styrke melkeproduksjonen i kommunen. Vurdere egen satsing etter at prosjektet er ferdig.	Vinter 2021/2022
	Vurdere å utarbeide beredskapsplan for landbruket i kommunen, for å ivareta gårdbrukere etter brann, ulykke, sykdom, dødsfall, eller andre uventa hendelser på gården.	Fra 2021
	Delta i Hegra Regnskaps planlagte pilotprosjekt «Gårdsråd», der gårdbrukere som har gjort store investeringer får bistand til driftsledelse.	Fra 2021
	Bistå tidligere pelsdyroppdrettere i gang med ny næringsvirksomhet.	2021
	Bistå lokale bondelag i prosessen for å få en ny gjennomgang av sonegrensene for kjøtt i Stjørdal.	Så lenge det er behov
	Formidle informasjon om muligheter for planlegging og finansiering til husdyrprodusenter som ønsker nybygg eller rehabilitering av fjøs i forbindelse med lausdriftkravet fra 2034.	Fortløpende
	Holde god kontakt med veterinær og Landbruks tjenester Midt-Trøndelag, for å kunne avdekke og koble på bistand ovenfor husdyrholdere som sliter.	Fortløpende
God drift av all dyrkamark	Informere om driveplikten og følge opp eiere av areal som ikke drives, slik at de inngår leieavtale.	Januar hvert år
	Utarbeide og søke finansiering til Agronomi-prosjekt, med fokus på å løse de største utfordringene i jordbruket. Stikkord: jordkultur, potensiell dyrking av ulike vekster, drenering, nydyrking, transportkostnader.	2022
	Vurdere igangsetting av et Kornprosjekt, med formål å øke kornavlinger og matkornandelen.	2021
	Gi jevnlig informasjon om tilskuddsordning til drenering og bistå søkere.	Fortløpende
	Inspirere/tilrettelegge for flere hagebruksprodusenter og større hagebruksareal i kommunen, bl.a. med fokus på alternative omsetningsformer.	Fortløpende
	Bistå potetprodusenter med god tilgang til vanningsvann	Ved behov
Økologisk produksjon	Bidra til å øke den økologiske produksjonen gjennom informasjon om regelverk og muligheter, og ved å henvise til rådgivere.	Fortløpende
Kompetanseheving i landbruksnæringa	Legge til rette for økt kompetanse om GPS, plogfri jordarbeiding, Nofence, robotisering – ved å initiere og sponse kurs.	Fra 2021
	Arrangere kurs for gårdbrukere i elektronisk utfylling av søknader, bruk av gårdskart mm.	Oktober hvert år, ny vurdering i 2023
Nydyrking	Videreføre kommunalt tilskudd til nydyrking. Evaluering i 2023, bl.a. av om utgifter med konsekvensutredninger og geotekniske vurderinger skal kunne tas med. Vurdere om ordninga skal videreføres.	Fortløpende til 2023
	Utarbeide nydyrkingskart for Stjørdal, der det tas hensyn til myr og verneområder.	2021
Beiting i utmark	Utarbeide kommunal strategi for tilskudd til tiltak i beiteområder.	Årlig
	Kontaktmøte mellom kommunen og beitelagene, for å oppnå gode fellestiltak i beiteområdene.	Årlig
	Bistå partene når det oppstår interessekonflikter om bruk av utmark.	Ved behov
	Bistå husdyrbrukere ved søknad om erstatning etter tap av beitedyr.	Ved behov
Miljø og klima	Revidere lokale retningslinjer for SMIL-ordninga, for å få best mulig målretting av innsats og tiltak på bakgrunn av lokale miljømessige behov og utfordringer.	Årlig
	Vurdere kartlegging av behov for utbedring av hydrotekniske anlegg, for å målrette informasjon og bruk av SMIL-ordninga.	2022
	Informere om mulighetene for tilskudd til vårpløying og grasdekte kantsoner. Vurdere «aksjon» i utpekte områder.	2022

	Informere om biogassanlegg med husdyrgjødsel som et godt klimatiltak. Følge med i utviklinga av lokale og sentrale biogassanlegg, både når det gjelder økonomi og teknologi.	Fortløpende
	Informere om Tilskudd til klimaplan (regionalt miljøltskudd) – og andre aktuelle klimavirkemidler som vil bli innført.	Fortløpende
Mål 2		
<i>Produktive skogsareal skal utnyttes optimalt – innenfor rammene av et bærekraftig skogbruk.</i>		
Satsingsområde	Tiltak	Gjennomføres
Aktivitet i skogen	Bidra til at hogstmoden skog høstes og arealene forynges etter hogst med anbefalte tettheter. Målsettingen er 7,5 plante pr avvirket kubikk.	Fortløpende
	Ungskogpleien skal tilstrebes et nivå på minst 2.500 daa pr år.	Fortløpende
	Jobbe for at lokalt skogbruk får gode tilskuddsrammer som stimulerer til måloppnåelse om hogst og skogkulturarbeid.	Fortløpende
	Bidra til at ny skogbruksplan utnyttes, for å få mer fokus på skogen og økt aktivitet i lokalt skogbruk.	Fra 2021
Skogpådriking	Fortsette samarbeidet i Nidaros Skogforum, der det fortsatt skal prioriteres midler til finansiering av felles skogpådriking.	Fortløpende
	Bidra til at Stjørdal har tilgang til egen lokal skogpådriking, som tilleggsressurs til skogpådriking gjennom Nidaros. Midler prioriteres fra NMSK og rentemidler.	Fortløpende
Skogeier-veiledning	Tilby faglig og god veiledning til skogeiere.	Fortløpende
	Samarbeid med skogeierlagene og aktører i næringa for å oppnå god skogeierveiledning.	Fortløpende
Infrastruktur i skogbruket	Nybygging og ombygging av lønnsomme veiprojekt er et satsningsområde. Veipådrivere er viktige ressurser til dette arbeidet.	Fortløpende
	Videreføre kommunalt tilskudd til skogsbilvei. Evaluering i 2023. Vurdere om ordninga skal videreføres.	Fortløpende
	Fortsette arbeidet med oppskrivning av kommunal veiliste.	Fortløpende
Samfunnsaksept for skogsdrift	Utadrettet informasjonsarbeid om skog og skogbruk. Synliggjøring av skogens betydning i klimasammenheng skal være del av dette.	Fortløpende
Mål 3		
<i>Bygdenæringene i Stjørdal skal videreutvikles på en bærekraftig måte.</i>		
Satsingsområde	Tiltak	Gjennomføres
Utvikling av lokalmat og opplevelser	Utviklingsbistand til eksisterende og nye lokalmatprodusenter og matopplevelsesleverandører.	Fortløpende gjennom avtale med Proneo
	Gjennomføre <i>Trøndersk Matfestival – Et sted nær deg</i> . I samarbeid med Oi Trøndersk mat og drikke as (hovedarrangør)	August 2021
	Bistå aktører ved registrering i oversikt på produsentplattformen matriketmidt.no.	Fortløpende
	Delta økonomisk og i referansegruppe for «Vekstprosjekt for lokalmat - utviklingsprosjekt for mat og matprodusenter i Trøndelag».	2020 – 2021
	Delta i prosjektledelse for felles mat- og opplevelsesprosjekt for Stjørdal, Meråker og Frosta.	Ut 2022
	Delta i arbeidet med <i>European Region og Gastronomy 2022</i>	Ut 2022
Inn på tunet	Evaluere eksisterende og vurdere nye avtaler om kjøp av Inn på Tunet-tjenester fra leverandører i kommunen.	Oppstart ny anbudsrunde 2023
Jakt og fiske	Legge til rette for næringsutvikling knytta til hjortevilt gjennom kunnskapsbasert forvaltning, som genererer kondisjonerte dyr med god produktivitet.	Fortløpende
	Forvaltningen av hjortevilt skal være i tråd med kommunale målsettinger. Kommunale målsettinger skal gjenspeile lokale samfunnsinteresser.	Fortløpende

Mål 4		
<i>God samhandling mellom Stjørdal kommune, landbruksnæringa og andre aktuelle aktører.</i>		
Satsingsområde	Tiltak	Gjennomføres
Nettverksarbeid	Videreføre Samråd Landbruk – for å sikre god kontakt mellom kommune og næringa.	Tre årlige møter
	Videreføre Samarbeidsrådet for skogbruket – for å sikre god kontakt mellom kommune og næringa.	Fortløpende
	Videreføre Dialogforum Landbruk – bl.a. for oppfølging av Landbruksplan.	To årlige møter
	Videreføre prosess sammen med NLR for å gjøre Kvithamar til et kraftsenter innen miljø, landbruk, bioøkonomi og forskning, i tråd med kommunestyrevedtak 2017.	Fra 2021
Informasjonsarbeid	Sende informasjonsmail til gårdbrukere om frister, regelendringer mm., og legge ut info på Facebook.	Ca. en gang per måned
	Utarbeide og oppdatere faktagrunnlag for landbruket i Stjørdal, som kan brukes når Stjørdal kommune skal presenteres av kommunens ledelse.	2021 og videre fortløpende
Samarbeid med andre lokale landbruks-aktører i kommunen	Videreutvikle nettverk med aktuelle aktører, med sikte på å lokalisere samarbeidsområder, utfordringer i næringa og kritikkverdige forhold.	2021 og videre fortløpende
	Være med og legge til rette for landbruksmessa Agrisjå, gjennom god kontakt med Trøndersk Landbruk.	2023
Regionalt samarbeid på landbruksområdet	Initiere og delta i fagnettverk med landbruksforvaltning i nabokommunene, for å få god faglig oppdatering og erfaringsutveksling.	Etter behov